

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

**ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ
ΒΟΥΛΗΣ**

ΟΝΟΜΑ: ΧΡΟΝΙΑ ΜΑΡΙΑ
ΑΡ. ΜΗΤΡΩΟΥ: 1340200400577
ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Γ. ΑΝΔΡΕΑΣ
ΑΡ. ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ: 6998491537

<u>Περιεχόμενα</u>	ΣΕΛ
Εισαγωγή	4
Συνομογραφίες	5
Κεφάλαιο Πρώτο: Ο κανονισμός της Βουλής	6
Κεφάλαιο Δεύτερο: Οργάνωση της Βουλής	11
<u>I. Το Προεδρείο της Βουλής</u>	11
1. Σύνθεση	11
2. Εκλογή	11
3. Θητεία	12
4. Αναπλήρωση των μελών	13
5. Οι αρμοδιότητες των μελών	13
<u>II. Η διάσκεψη των προέδρων</u>	14
1. Σύνθεση	14
2. Λειτουργία	15
3. Αρμοδιότητες	15
<u>III. Ο Πρόεδρος της Βουλής</u>	16
1. Γενικά	16
2. Εκλογή	17
3. Θητεία	17
4. Αρμοδιότητες	17
<u>IV. Κοινοβουλευτικές Ομάδες</u>	19
1. Έννοια-συγκρότηση	20
2. Τεκμήρια-Ίδρυση-Μεταβολές	21
3. Εκπροσώπηση-Αναπλήρωση	22
4. Παραχώριση αιθουσών	22
5. Κατανομή χώρων	23
6. Αρχηγος Αξιωματικής Αντιπολίτευσης	23
<u>V. Ολομέλεια της Βουλής</u>	24
Η αρμοδιότητα της Ολομέλειας	25
<u>VI. Τμήμα διακοπής των εργασιών</u>	26
Αρμοδιότητα	26
1. Σύνθεση	27
2. Λειτουργία	28
<u>VII. Οι επιτροπές της Βουλής</u>	28
1. Γενικά	28
2. Διαρκείς Επιτροπές	29
3. Ειδικές Επιτροπές	32
4. Ειδικές Μόνιμες Επιτροπές	32
5. Επιτροπές εσωτερικών θεμάτων	34
6. Επιτροπή δημοσίων επιχειρήσεων	38
7. Επιτροπή για εθνικά ζητήματα	40
8. Επιτροπές διεθνών σχέσεων	40
<u>VIII. Η επιστημονική υπηρεσία της Βουλής</u>	41

Κεφάλαιο Τρίτο: Λειτουργία της Βουλής	43
<u>I. Βουλευτική περίοδος</u>	43
<u>II. Βουλευτικές Σύνοδοι</u>	43
1. Γενικά	43
2. Τακτική σύνοδος	43
3. Έκτακτη σύνοδος	43
4. Ειδική σύνοδος	43
<u>III. Συνεδριάσεις</u>	44
1. Ημέρες συνεδριάσεων	43
2. Ώρες έναρξης συνεδριάσεων	44
3. Καταμερισμός κοινοβουλευτικής	45
4. Δημοσιότητα συνεδριάσεων	46
5. Μυστικές συνεδριάσεις	46
6. Συμμετοχή στις συνεδριάσεις	46
7. Κύρηξη έναρξης, λήξης και διακοπής	47
8. Είσοδος και παραμονή στην αίθουσα	47
9. Τήρηση Πρακτικών	48
<u>IV. Συζητήσεις</u>	49
1. Γενικά	49
2. Ομιλίες αρχηγών Κρατών στη Βουλή	49
3. Ανακοινώσεις Προέδρου	50
4. Σειρά ομιλητών	50
5. Εγγραφή στον κατάλογο ομιλητών	51
6. Τρόπος αγορεύσεων	51
7. Προσωπικά ζητήματα	53
<u>V. Ψηφοφορίες</u>	54
1. Γενικά	54
2. Τρόποι ψηφοφορίας	55
3. Φανερή ψηφοφορία με ανάταση ή	56
4. Ονομαστική ψηφοφορία	56
5. Μυστική ψηφοφορία	57
6. Ποσοστά Βουλευτών	58
Βασικά συμπεράσματα	59
Περίληψη	60
Λήμματα	60
Summary	61
Keywords	61

Εισαγωγή

Οι σύγχρονες Δημοκρατίες είναι έμμεσες, δηλαδή οι πολιτικές αποφάσεις δεν λαμβάνονται απευθείας από τους πολίτες τους, αλλά από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους. Αυτοί ασκούν τη νομοθετική εξουσία μέσα σε αντιπροσωπευτικούς θεσμούς όπως στη Βουλή. Η Βουλή είναι βέβαια ένας πολιτικός θεσμός, ένα αντιπροσωπευτικό όργανο στο οποίο κατεξοχήν ασκείται η νομοθετική λειτουργία και ο έλεγχος πάνω στην Κυβέρνηση. Συγχρόνως, όμως, σήμερα πλέον η Βουλή είναι και μια ιδιαίτερη οργάνωση, ένας οργανισμός που διαφοροποιείται εσωτερικά σε επί μέρους μονάδες, με δικό τους προσωπικό και επιμέρους καθήκοντα. Η μεταμόρφωση της Βουλής από αντιπροσωπευτικό όργανο, επιφορτισμένο απλά με το νομοθετικό έργο, σε έναν σύγχρονο και σύνθετο πολιτικό και διοικητικό θεσμό της δημοκρατίας οφείλεται σε πολλούς λόγους.

Τα αντιπροσωπευτικά όργανα του κράτους στο παρελθόν είχαν να αντιμετωπίσουν τεχνικά ευκολότερο έργο από ό,τι σήμερα. Η διεύρυνση της παρέμβασης του κράτους στην οικονομία και την κοινωνία, οι τεχνολογικές εξελίξεις και η στενότερη διασύνδεση των οικονομιών διαφορετικών χωρών είναι μερικοί από τους παράγοντες που συντείνουν στην πολυπλοκότητα και τη συνθετότητα των προβλημάτων για τα οποία καλείται να νομοθετήσει η Βουλή. Για το σκοπό αυτό η Βουλή σταδιακά απέκτησε μεγαλύτερο μέγεθος και ειδικότερες διαδικασίες, έγινε μια σύγχρονη οργάνωση με τις δικές της ιδιαίτερες διοικητικές μονάδες και λειτουργίες. Ταυτοχρόνως, η ενδυνάμωση της εκτελεστικής εξουσίας έναντι της νομοθετικής εξουσίας, τάση που παρατηρήθηκε κατά τον εικοστό αιώνα σε όλα σχεδόν τα δημοκρατικά πολιτεύματα, οδήγησε στην προσπάθεια για καλύτερη οργάνωση και τεχνική υποστήριξη της Βουλής, προκειμένου αυτή να μπορεί να συνδιαλέγεται με την κυβέρνηση και τη δημόσια διοίκηση και να τις ελέγχει.

Το θέμα

Η παρούσα εργασία έχει ως θέμα της την " Οργάνωση και Λειτουργία της Βουλής " .Το θέμα αυτό είναι καθαρά τεχνικό. Αφορά συγκεκριμένες διατάξεις του Συντάγματος και του Κανονισμού της

Βουλής, το οποίο δεν δέχεται ιδιαίτερη ανάπτυξη. Στην εργασία μου συστηματοποίησα τις διατάξεις αυτές και προσπάθησα να περιγράψω με πληρότητα τον τρόπο που οργανώνεται και λειτουργεί η Βουλή των Ελλήνων.

Η εργασία διαιρείται σε τρία κύρια κεφάλαια, και αυτά σε υποκεφάλαια. Θεώρησα απαραίτητο το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας να αφορά τον Κανονισμό της Βουλής και στη συνέχεια να ακολουθήσουν τα υπόλοιπα κεφάλαια. Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά την οργάνωση της Βουλής και περιλαμβάνει τα εξής υποκεφάλαια : α) το προεδρείο,β) η διάσκεψη των προέδρων,γ) ο Πρόεδρος της Βουλής,δ) οι κοινοβουλευτικές ομάδες,ε) η ολομέλεια της Βουλής,στ) το τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής,ζ) οι επιτροπές της Βουλής και η) η επιστημονική υπηρεσία της. Τέλος, το τρίτο κεφάλαιο αφορά τη λειτουργία της Βουλής με επιμέρους κεφάλαια την βουλευτική περίοδο και σύνοδο, τις συνεδριάσεις,τις συζητήσεις και τις ψηφοφορίες της βουλής.

Ακολούθησα αυτή τη σειρά για να δομήσω το θέμα μου,ούτως ώστε η εργασία να γίνει κατανοητή από όλους. Επίσης θεώρησα αυτή τη σειρά ως την καλύτερη δυνατή που μπορούσα να χρησιμοποιήσω, αφού αυτή τη δομή ακολουθεί και ο Κανονισμός της Βουλής για να διαρθρώσει τις διατάξεις του.

Συνομογραφίες

Κανονισμός της Βουλής : ΚΤΒ

Πρόεδρος της Βουλής : ΠΤΒ

Πρόεδρος της Δημοκρατίας : ΠΤΔ

Σελίδα(ες) : σελ

Σύνταγμα : Σ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ο κανονισμός της Βουλής

Η απρόσκοπτη και κανονική λειτουργία κάθε πολυμελούς σώματος δημιουργεί την ανάγκη εσωτερικού νόμου ή κανονισμού που θα ορίζει την τηρούμενη διαδικασία για τη διεξαγωγή των έργων του. Όλα τα Κοινοβούλια απολαμβάνουν μιας οργανωτικής αυτονομίας, η οποία είναι καταρχήν διοικητική στο μέτρο που τα νομοθετικά σώματα μπορούν μόνο τους με τον όρο του σεβασμού του Συντάγματος, να προσδιορίζουν τους κανόνες, καθώς και όλες τις απαιτούμενες διατυπώσεις και διαδικασίες τις σχετικές με την οργάνωση και λειτουργία τους, Η αυτονομία αυτή έχει σαν θεσμική μετάφραση τη θέσπιση κανονισμού. Σύμφωνα λοιπόν με την παραπάνω αρχή η αρμοδιότητα για τη θέσπιση των κανόνων που αναφέρονται στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της Βουλής ανήκει στην ίδια, και ο κανονισμός της αποτελείται από το σύνολο των κανόνων που αυτή καταρτίζει- απόδειξη της αυτονομίας της- για την πειθαρχική της δραστηριότητας της. Με άλλα λόγια, η Βουλή με τον κανονισμό της αυτοκαθορίζει τον τρόπο λειτουργίας της και οι διατάξεις του κανονισμού εφαρμόζονται κυρίως στα μέλη της.

Η ομαλή και αποτελεσματική διεξαγωγή των εργασιών της Βουλής έχει ιδιαίτερη σημασία για τη λειτουργία του πολιτεύματος. Το σύνταγμα θεσπίζει στα άρθρα 64 έως και 72 βασικούς κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας της Βουλής, που εξειδικεύονται και συμπληρώνονται από τα σχετικά άρθρα του ΚτΒ.

Ο ισχύον ΚτΒ ψηφίστηκε κατ' εφαρμογή του άρθρου 65 § 1 στην ολομέλεια της Βουλής και έχει ως συνταγματικά καθορισμένο αντικείμενο ρύθμισης την εσωτερική λειτουργία της.

Η αρχή της ελεύθερης και δημοκρατικής λειτουργίας της Βουλής που θεσπίζει το άρθρο 65 § 1 Σ, διασφαλίζεται κυρίως μέσα από τις διατάξεις του ΚτΒ, που ορίζουν την σύνθεση του προεδρείου της Βουλής, το χρόνο που παρέχεται στους ομιλητές, και άλλα. Η

αναβάθμιση του ρόλου της Βουλής και των βουλευτών εξαρτάται απολύτως από τις ειδικές προβλέψεις του Κανονισμού της.

" Η Βουλή ορίζει τον τρόπο της ελεύθερης και δημοκρατικής λειτουργίας της με Κανονισμό που ψηφίζεται από την Ολομέλεια και δημοσιεύεται με παραγγελία του Προέδρου της στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. "¹

Το Σύνταγμα στα άρθρα 65 έως 72 θέτει τις γενικές γραμμές της οργάνωσης και λειτουργίας της Βουλής, και γενικότερα την εσωτερική οργάνωση της, και ιδρύει αρμοδιότητα της να την συμπληρώνει με τον Κανονισμό.

Ο " τρόπος της ελεύθερης και δημοκρατικής λειτουργίας ", αποτελεί απλώς κατευθυντήρια διάταξη², ώστε η πλειοψηφία της Βουλής να σέβεται τα δικαιώματα της μειοψηφίας με τις διατάξεις που εισάγει στον Κανονισμό. Η αρμοδιότητα για την ψήφιση του ανήκει στην Ολομέλεια της Βουλής, άρα δεν μπορεί να μεταβιβαστεί τμήμα της αρμοδιότητας για θέσπιση κανόνων του σε άλλο όργανο εκτός της Βουλής.

Με το άρθρο 65 § 1 Σ, ορίζεται το αντικείμενο του Κανονισμού, δηλαδή ο προσδιορισμός της ελεύθερης και δημοκρατικής λειτουργίας της εθνικής αντιπροσωπείας, και τον τρόπο που αυτός εντάσσεται στην έννομη τάξη, χωρίς δηλαδή τη σύμπραξη στην έκδοση και δημοσίευση του από τον ΠτΔ. Ταυτόχρονα με το αντικείμενο του ΚτΒ, ορίζεται και η έκταση της καθ' ύλην αρμοδιότητας της, υπό την έννοια ότι ο Κανονισμός δεν μπορεί να αφορά κάτι άλλο εκτός από την ελεύθερη και δημοκρατική άσκηση των αρμοδιοτήτων της, όπως αυτές καθορίζονται από το Σύνταγμα. Έτσι, προσδιορίζοντας τον τρόπο άσκησης των αρμοδιοτήτων της Βουλής ως ελεύθερο και δημοκρατικό, δεν αναγνωρίζει εν προκειμένο στη Βουλή αρμοδιότητες περισσότερες από όσες ρητά της απονέμει, αλλά απλώς τον τρόπο με τον οποίο πρέπει αυτές να ασκούνται.

Ο Κανονισμός περιέχει όλες τις διατάξεις που αφορούν στον τρόπο εργασίας της Βουλής, τόσο στην Ολομέλεια όσο και στο τμήμα ή τις επιτροπές, που χαρακτηρίζονται συνήθως ότι αποτελούν το κοινοβουλευτικό του τμήμα.

Ένας ορισμός που μπορεί να δωθεί στον κανονισμό είναι ο εξής: "Κανονισμός της Βουλής είναι ο ειδικός κώδικας που καταρτίζεται από μόνη τη Βουλή και ο οποίος ρυθμίζει την οργάνωση και λειτουργία της και των υπηρεσιών της."³

---

¹ 65 § 1 Σ

² Παντελής Μ. Αντώνης, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου

³ Δημητρόπουλος, Οργάνωση και λειτουργία του Κράτους, σελ 184

Έτσι, σε ανάλυση του ορισμού αυτού, βλέπουμε πως ο ΚτΒ αποτελεί ειδικό κώδικα και οι διατάξεις του αποτελούν ενιαίο και ιδιαίτερο κείμενο. Διατάξεις που αφορούν τα θέματα του ΚτΒ, δεν περιέχονται ούτε επιτρέπεται να περιέχονται σε άλλους νόμους. Το περιεχόμενο του Κανονισμού ορίζεται από το ίδιο το Σύνταγμα και εξειδικεύεται στις διατάξεις του ΚτΒ. Αντικείμενο του Κανονισμού είναι η οργάνωση και η λειτουργία της Βουλής και η υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων της.

Όσον αφορά τη νομική φύση του ΚτΒ γίνεται δεκτό ότι αποτελεί ιδιότυπο τυπικό νόμο. Αυτός όμως ο χαρακτηρισμός δεν έχει πρακτικές συνέπειες. Ζήτημα προκύπτει όμως ως προς τη θέση του ΚτΒ στην ιεραρχία των κανόνων δικαίου και ειδικότερα ως προς τις σχέσεις του με τον τυπικό νόμο. Υποστηρίζονται δύο απόψεις: α) ότι ο νόμος υπερέχει του ΚτΒ και αυτό γιατί καταρτίζεται και με την σύμπραξη του αρχηγού της εκτελεστικής εξουσίας και β) ότι είναι τυπικά ισοδύναμος με τον τυπικό νόμο. Έχει υποστηριχθεί και η άποψη ⁴ ότι ο Κανονισμός περιλαμβάνει κανόνες δικαίου που αναφέρονται αποκλειστικώς στην οργάνωση και λειτουργία της Βουλής και δεν μπορεί να τροποποιήσει νόμο. Άρα, αφού ο κανονισμός και ο νόμος ρυθμίζουν διαφορετικά αντικείμενα, σύγκρουσή τους κατ'άρχην δεν νοείται. Αν συμβεί όμως επιλύονται με ουσιαστικό και όχι τυπικό κριτήριο. Σημασία έχει αν πρόκειται για εσωτερικό θέμα της Βουλής. Αν ναι, τότε ανήκει στην αρμοδιότητα της Βουλής και το ρυθμίζει ο Κανονισμός. Αν όχι, ανήκει στην αρμοδιότητα της Βουλής με ανάμειξη της εκτελεστικής εξουσίας και το ρυθμίζει ο νόμος. Ο Κανονισμός και ο νόμος βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο της πυραμίδας των κανόνων δικαίου, χωρίς να επικαλύπτονται. Επειδή οι κανόνες δικαίου του ΚτΒ και του νόμου διαφέρουν κατά το περιεχόμενο τους στη θέσπιση και την τελείωση τους, δεν εμπλέκονται τα ίδια ακριβώς όργανα.

Επίσης, έχει ειπωθεί στη θεωρία ⁵ ότι ο ΚτΒ είναι ένα σύστημα γραπτών κανόνων δικαίου που έχουν γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα, η ψήφιση και η δημοσίευση του οποίου προβλέπεται από το Σύνταγμα και ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Βουλής, η οποία επεκτείνεται στη συγκεκριμένη και περιορισμένη αυτή ύλη. Ο ΚτΒ είναι μια κρατική πράξη που πηγάζει από τη Βουλή, έχει συγκεκριμένο αντικείμενο και γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα. Υπό την έννοια αυτή ο ΚτΒ συνιστά μια ιδιαίτερη κατηγορία κανόνων δικαίου: δεν είναι τυπικός νόμος, ενώ θα μπορούσε να θεωρηθεί ουσιαστικός νόμος, εφόσον οι διατάξεις του έχουν γενικό και αφηρημένο χαρακτήρα, και βεβαίως ανήκει στην ύλη του λεγόμενου ουσιαστικού Συντάγματος, εφόσον το ρυθμιστικό του αντικείμενο ανάγεται στην οργάνωση και τη λειτουργία των αμέσων οργάνων του κράτους, δηλαδή ανάγεται στη συγκρότηση και την άσκηση της

⁴ Παντελής Μ. Αντώνης, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, σελ. 336

⁵ Βενιζέλος, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου 1, σελ. 338-339

κρατικής εξουσίας. Κατά την ίδια λογική δεν τίθεται καν ζήτημα ιεραρχικής σχέσης ή υπεροχής μεταξύ αφενός μεν του τυπικού νόμου και των κανονιστικών πράξεων, αφετέρου δε του ΚΤΒ. Το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού προβλέπεται κατά τρόπο ρητό, περιοριστικό και αποκλειστικό από το Σύνταγμα. Στα θέματα αυτά, δεν μπορεί να υπεισέλθει ο κοινός νομοθέτης. Η αυτονομία της Βουλής εκδηλώνεται με την αποκλειστική αρμοδιότητα της να θεσπίζει, να τροποποιεί, να συμπληρώνει και να ερμηνεύει αυθεντικά τον Κανονισμό της χωρίς την σύμπραξη της εκτελεστικής εξουσίας. Συνεπώς, η σχέση μεταξύ ΚΤΒ και νόμου δεν είναι σχέση ιεράρχησης, αλλά σχέση οριοθέτησης του πεδίου εφαρμογής και της ύλης, δηλαδή του ρυθμιστικού τους αντικείμενου. Έτσι, η θέση του ΚΤΒ είναι παράλληλη προς τη θέση του τυπικού νόμου, ενώ τα πεδία εφαρμογής τους δεν τέμνονται, αλλά οριοθετούνται από το ίδιο το Σύνταγμα.

Η κατάρτιση του Κανονισμού από μόνη τη Βουλή βρίσκεται σε πλήρη αρμονία και αποτελεί έκφραση της αρχής της αυτονομίας της Βουλής, κατά την οποία αποκλειστικά και μόνο αυτή είναι αρμόδια για τη ρύθμιση των οργάνων και τη λειτουργία της⁶. Ο κανονισμός στηρίζεται στην αρχή αυτή, αλλά και στην ανεξαρτησία της Βουλής και ρυθμίζει την εσωτερική οργάνωση της και το τρόπο διεξαγωγής των εργασιών της μέσα στα πλαίσια που προβλέπει το Σύνταγμα.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ΚΤΒ είναι ότι

1. Ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής και όχι από τμήμα αυτής, είτε αναφέρεται στον τρόπο εργασίας της Ολομέλειας, είτε σε αυτόν του τμήματος, είτε των επιτροπών.
2. Ψηφίζεται όπως και οι νόμοι κατά το άρθρο 76 Σ, δηλαδή εφάπαξ κατ' αρχήν, άρθρο και σύνολο.
3. Δημοσιεύεται στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως όπως οι νόμοι με παραγγελία του ΠτΒ και όχι του ΠτΔ
4. Καταρτίζεται μόνο από τη Βουλή και τροποποιείται με νέο κανονισμό και όχι με νόμο.
5. Στη διαδικασία θέσπισης του δεν μετέχουν όργανα της εκτελεστικής εξουσίας και δεν έχει την σχετική πρωτοβουλία η Κυβέρνηση όπως ισχύει για τους νόμους. Για τον Κανονισμό την πρωτοβουλία έχουν μόνο οι βουλευτές, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και οι υπουργοί με βουλευτική ιδιότητα.

Η Βουλή, σύμφωνα με το άρθρο 65§1 Σ είναι αρμόδια για την ψήφιση, άρα και την τροποποίηση, τη συμπλήρωση, την αυθεντική ερμηνεία και την κατάργηση του ΚΤΒ. Η σχετική αρμοδιότητα ανήκει μόνο στην Ολομέλεια της Βουλής. Η διαδικασία ψήφισης του ΚΤΒ είναι αυτή του άρθρου 76 Σ, δηλαδή η διαδικασία συζήτησης των σχεδίων και προτάσεων νόμων. Ο ΚΤΒ ισχύει έως ότου τροποποιηθεί

---

⁶ Δημητρόπουλος, Οργάνωση και λειτουργία του Κράτους, σελ 184

ή αντικατασταθεί σύμφωνα με τη Συνταγματικά προβλεπόμενη διαδικασία, άρα δεσμεύει ως τότε και τη Βουλή της επόμενης περιόδου.

Ο πρώτος ΚτΒ τέθηκε σε ισχύ το 1975. Ο Κανονισμός που ισχύει σήμερα ψηφίστηκε το 1987, και εισήγαγε σημαντικές καινοτομίες. Ο κανονισμός αυτός υπέστη εκτεταμένες τροποποιήσεις, ως συνέπεια και της Συνταγματικής αναθεώρησης του 2001. Τον Ιούνιο του 2008, με απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής, διαμορφώθηκε ο Κανονισμός που ισχύει σήμερα. Αποτελείται από 172 άρθρα, που διαιρούνται σε 6 μέρη και το κάθε μέρος υποδιαιρείται σε κεφάλαια. Τα μέρη του Κανονισμού είναι

1. Οργάνωση και λειτουργία της Βουλής
2. Διαδικασίες νομοθετικού έργου
3. Διαδικασίες κοινοβουλευτικού ελέγχου
4. Ειδικές διαδικασίες
5. Επιστημονική υπηρεσία της Βουλής
6. Τελικές και μεταβατικές διατάξεις

Συμπερασματικά, η Βουλή ορίζει τον τρόπο της ελεύθερης και δημοκρατικής της λειτουργίας με τον ΚτΒ. Ο ΚτΒ είναι ένας οδηγός των κοινοβουλευτικών διαδικασιών, ψηφίζεται από την Ολομέλεια της Βουλής και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης με παραγγελία του ΠτΒ. Όπως διαπιστώνουμε, κανένα άλλο πολιτειακό όργανο εκτός της Βουλής δεν αναμειγνύεται στη διαδικασία ψήφισης και δημοσίευσης του Κανονισμού. Αυτό είναι συνέπεια της αρχής της αυτονομίας της Βουλής, ότι δηλαδή για τα εσωτερικά θέματά της, η Βουλή είναι αποκλειστικά μόνη αρμόδια για να αποφασίσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οργάνωση της Βουλής

I. Το προεδρείο της Βουλής

Σήμερα η Βουλή συγκροτείται σε σώμα και ασκεί τις αρμοδιότητες της μετά την εκλογή του προεδρείου της σύμφωνα με το άρθρο 65§2 Σ. Το προεδρείο της Βουλής εκλέγεται από τα μέλη της και αποτελείται από τον Πρόεδρο της Βουλής, 7 αντιπροέδρους, 3 κοσμήτορες και 6 γραμματείς.

1. Σύνθεση

Η σύνθεση του προεδρείου της Βουλής καθορίζεται από το Σύνταγμα και τον ΚτΒ. Κύριο χαρακτηριστικό του είναι η διακομματική του σύνθεση. Το Σύνταγμα⁷ ορίζει ότι " η Βουλή εκλέγει από τα μέλη της τον Πρόεδρο και τα λοιπά μέλη του Προεδρείου σύμφωνα με τους ορισμούς του Κανονισμού." Στη συνέχεια ο Κανονισμός εξειδικεύει αυτή τη Συνταγματική διάταξη, ορίζοντας ότι ⁸ "Το Προεδρείο της Βουλής εκλέγεται από τα μέλη της και απαρτίζεται από τον Πρόεδρο, 7 Αντιπροέδρους, 3 Κοσμήτορες και 6 Γραμματείς. Από τα μέλη του Προεδρείου, ο τέταρτος Αντιπρόεδρος, ένας Κοσμήτορας και ένας Γραμματέας προέρχονται από την πρώτη σε δύναμη κοινοβουλευτική ομάδα της Αντιπολίτευσης και ο πέμπτος Αντιπρόεδρος και ένας ακόμη Γραμματέας από τη δεύτερη σε δύναμη κοινοβουλευτική ομάδα της αντιπολίτευσης⁹. Το μέλος του προεδρείου που είναι βέβαια υποχρεωτικά βουλευτής, δεν μπορεί να είναι και μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός. Το αξίωμα του μέλους του Προεδρείου της Βουλής είναι ασυμβίβαστο με το αξίωμα του υπουργού ή του υφυπουργού. Η αποδοχή από μέλος του Προεδρείου θέσης υπουργού ή υφυπουργού θεωρείται ως αυτοδίκαιη παραίτηση από την ιδιότητα του αυτή¹⁰.

2. Εκλογή

Η Βουλή οφείλει να συγκροτηθεί σε σώμα, δηλαδή να εκλέξει το Προεδρείο της, πριν από την έναρξη της λειτουργίας της. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Βουλής εκλέγονται στην αρχή

⁷ 65 § 2 Σ

⁸ 6§1 ΚτΒ

⁹ 6§2 ΚτΒ

¹⁰ Δημητρόπουλος, Οργάνωση και λειτουργία του Κράτους, σελ 186

κάθε βουλευτικής περιόδου¹¹ ενώ τα λοιπά μέλη του προεδρείου εκλέγονται στην αρχή κάθε τακτικής συνόδου.

Η διάταξη του άρθρου 65§2 Σ ορίζει ότι μόνο η Βουλή εκλέγει από τα μέλη της τον Πρόεδρο και τα άλλα μέλη του Προεδρείου, εξουσιοδοτώντας τον ΚΤΒ να ρυθμίζει κατά τα λοιπά το θέμα. Ο ΚΤΒ, στα άρθρα 1 και 3 προβλέπει προσωρινό Προεδρείο μέχρι την εκλογή του οριστικού. Ειδικότερα, τις συνεδριάσεις της νέας Βουλής έως την εκλογή του ΠΤΒ διευθύνει ο προσωρινός Πρόεδρος, που επικουρείται από τέσσερις Γραμματείς. Τα καθήκοντα του προσωρινού Προέδρου ασκεί ένας από τους Αντιπροέδρους της Βουλής της προηγούμενης βουλευτικής περιόδου, κατά την τάξη της εκλογής τους. Η εκλογή του προεδρείου ρυθμίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 7 και 8 του ΚΤΒ. Υποβολή υποψηφιότητας δεν είναι παραδεκτή και καμία συζήτηση δεν προηγείται της εκλογής του Προεδρείου. Η εκλογή των μελών του Προεδρείου γίνεται με μυστική ψηφοφορία. Η διαλογή των ψήφων γίνεται από 3 ψηφολέκτες, από τους οποίους οι δύο προέρχονται από τη μεγαλύτερη σε δύναμη κοινοβουλευτική ομάδα της Βουλής και ο τρίτος από τη δεύτερη.

Η Βουλή υπό την προεδρία του νέου Προέδρου της, κατά την αμέσως επόμενη συνεδρίαση, εκλέγει με τέσσερις διαδοχικές, χωριστές, ψηφοφορίες τους Αντιπροέδρους, τους Κοσμήτορες και τους Γραμματείς. Στην πρώτη ψηφοφορία εκλέγονται οι πρώτος (Α'), δεύτερος (Β') και τρίτος (Γ') Αντιπρόεδροι, στη δεύτερη οι τέταρτος (Δ'), πέμπτος (Ε'), έκτος (ΣΤ') και έβδομος (Ζ') Αντιπρόεδροι, στην τρίτη οι Κοσμήτορες και στην τέταρτη οι Γραμματείς. Οι ψηφοφορίες διεξάγονται με χωριστές ψηφοδό-χους ειδικά για κάθε αξίωμα. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται για την εκλογή των Κοσμητόρων και των Γραμματέων κατά την πρώτη συνεδρίαση και των λοιπών τακτικών συνόδων της βουλευτικής περιόδου. Οι θέσεις των μελών του προεδρείου, που χηρεύουν από οποιαδήποτε αιτία, συμπληρώνονται αμέσως με εκλογή νέων μελών, η οποία διενεργείται σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 7 και 8 αντίστοιχα του Κανονισμού. Τα νέα μέλη του προεδρείου εκλέγονται για το υπόλοιπο της θητείας των μελών εκείνων που τις θέσεις τους καταλαμβάνουν. Αν χηρεύσουν ταυτόχρονα οι θέσεις του Προέδρου και όλων των Αντιπροέδρων, των Κοσμητόρων και των Γραμματέων της Βουλής εφαρμόζονται οι διατάξεις για το προσωρινό Προεδρείο.

3. Θητεία

Η θητεία του Προέδρου και των Αντιπροέδρων διαρκεί όσο και η βουλευτική περίοδος. Η θητεία των λοιπών μελών του προεδρείου διαρκεί όσο και η τακτική σύνοδος για την οποία

---

¹¹ 65§3 α Σ

εκλέχθηκαν. Ο Πρόεδρος και οι Αντιπρόεδροι διατηρούν το αξίωμά τους και μετά τη διάλυση της Βουλής ή τη λήξη της βουλευτικής περιόδου και έως την έναρξη των εργασιών της Βουλής της επόμενης βουλευτικής περιόδου. Τα λοιπά μέλη του προεδρείου διατηρούν το αξίωμά τους και μετά τη λήξη των εργασιών της τακτικής συνόδου για την οποία εκλέχθηκαν και έως την έναρξη των εργασιών της επόμενης τακτικής συνόδου. Η θητεία του Προέδρου και των λοιπών μελών του προεδρείου λήγει στην περίπτωση που η Βουλή, κατά την ειδική διαδικασία των άρθρων 150 και 152 του Κανονισμού, εγκρίνει πρόταση μομφής εναντίον τους ή διαπιστώσει την οριστική αδυναμία να ασκήσουν τα καθήκοντά τους. Είναι αυτονόητη η λήξη της θητείας του μέλους του Προεδρείου στις περιπτώσεις της παραίτησης του από την ιδιότητα αυτή ή της απώλειας του βουλευτικού αξιώματος για οποιονδήποτε λόγο.

4. Η αναπλήρωση των μελών

Αν ο Πρόεδρος της Βουλής κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο, απουσιάζει ή επιθυμεί να λάβει μέρος στη συζήτηση, αναπληρώνεται από έναν Αντιπρόεδρο της Βουλής, που ο ίδιος τον ορίζει, αλλιώς, από τους Αντιπρόεδρους κατά την τάξη της εκλογής τους. Αν όλοι οι Αντιπρόεδροι κωλύονται ή απουσιάζουν, εφαρμόζεται αναλόγως το άρθρο 1 παρ. 3 περίοδος β' του Κανονισμού. Σε περίπτωση κωλύματος για οποιονδήποτε λόγο ή απουσίας των Γραμματέων ο Πρόεδρος της Βουλής ορίζει αναπληρωτές τους νεότερους στην ηλικία Βουλευτές.

5. Οι αρμοδιότητες των μελών

Οι αρμοδιότητες που ασκεί ο ΠτΒ προβλέπονται στο Σύνταγμα, στον ΚτΒ, στους νόμους και γενικά πηγάζουν από την αυτονομία της Βουλής. Στο Σύνταγμα αναφέρονται στο άρθρο 6 § 4. Πιο αναλυτικά περιγράφονται οι αρμοδιότητες του ΠτΒ στο άρθρο 11 του ΚτΒ.

Ο ΠτΒ διευθύνει τις εργασίες του σώματος, εκπροσωπεί την Βουλή, έχει την αρμοδιότητα επιβολής πειθαρχικών ποινών σε βουλευτές και γενικά προΐσταται όλων των υπηρεσιών της Βουλής και έχει όλες τις αρμοδιότητες που του αναγνωρίζει το Σύνταγμα, ο ΚτΒ ή που πηγάζουν από την αρχή της αυτονομίας της Βουλής. Με άλλα λόγια σε ότι αφορά την εσωτερική λειτουργία της Βουλής το τεκμήριο αρμοδιότητας συντρέχει υπέρ του Προέδρου¹². Πέραν της εσωτερικής λειτουργίας της Βουλής, ο Πρόεδρος αναπληρώνει τον ΠτΔ όταν αυτός απουσιάζει για μεγάλο χρονικό διάστημα στο εξωτερικό, πεθάνει, παραιτηθεί, κηρυχθεί έκπτωτος ή κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο να ασκήσει τα καθήκοντά του.

---

¹² www.parliament.gr

Οι αρμοδιότητες των άλλων μελών του Προεδρείου καθορίζονται από το άρθρο 12 του ΚτΒ. Οι αντιπρόεδροι της Βουλής ασκούν τις αρμοδιότητες που τους αναγνωρίζει ο κανονισμός ή τους αναθέτει με αποφάσεις του ο ΠτΒ για την Ολομέλεια, το τμήμα διακοπής εργασιών της Βουλής, τις διαρκείς επιτροπές καθώς και για κάθε άλλη επιτροπή, όργανο, δραστηριότητα ή έργο της Βουλής¹³.

Οι Κοσμήτορες της Βουλής επικουρούν τον Πρόεδρο στα οργανωτικά και λειτουργικά ζητήματα της Βουλής ή σε άλλες αρμοδιότητες που τους αναθέτει με αποφάσεις του. Ιδίως: α) εποπτεύουν σε όλες τις υπηρεσίες της Βουλής και υποβάλλουν στο τέλος κάθε διμήνου έκθεση στον Πρόεδρο της Βουλής για τις οργανωτικές και τις λειτουργικές ανάγκες τους· β) προτείνουν μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης του προσωπικού και την καλύτερη απόδοση των υπηρεσιών της Βουλής· γ) βοηθούν τον Πρόεδρο της Βουλής στην τήρηση της τάξης στο βουλευτήριο· δ) φροντίζουν για την πιστή τήρηση των αποφάσεων και εντολών του Προέδρου της Βουλής και ιδίως αυτών που αφορούν τα οικονομικά και τη βιβλιοθήκη της Βουλής.

Οι Γραμματείς της Βουλής επικουρούν τον Πρόεδρο στις συνεδριάσεις της Βουλής ή σε άλλες αρμοδιότητες που τους αναθέτει με αποφάσεις του. Ιδίως: α) υποχρεούνται να παρίστανται στην έναρξη κάθε συνεδρίασης για την ανακοίνωση των αναφορών και ερωτήσεων προς το Σώμα και την ανάγνωση, κατά την κρίση του Προέδρου, των κειμένων και εγγράφων που αφορούν τη Βουλή ή απευθύνονται σ' αυτήν· β) επιμελούνται τη διεξαγωγή των ψηφοφοριών και καταγράφουν τις αποφάσεις της Βουλής· γ) εποπτεύουν τη σύνταξη και την έγκαιρη εκτύπωση των Πρακτικών της Βουλής, τα υπογράφουν μετά την επικύρωσή τους από τη Βουλή, και τα αναγιγνώσκουν προς αυτήν μετά σχετική απόφασή της. Ο Πρόεδρος μπορεί να αναθέτει την ανάγνωση εγγράφων και την εκτέλεση άλλων αναγκαίων βοηθητικών εργασιών της έδρας σε ανώτερους υπαλλήλους της Βουλής.

II. Η διάσκεψη των προέδρων

Η διάσκεψη των προέδρων είναι ένα διακομματικό συλλογικό όργανο της Βουλής με βασική αποστολή την καλύτερη οργάνωση και διεξαγωγή των εργασιών της Βουλής, μέσα από τη συνεργασία του ΠτΒ και όλων των κοινοβουλευτικών ομάδων. Το όργανο αυτό ιδρύθηκε με τον ΚτΒ του 1987 κατά το πρότυπο του δικαίου άλλων χωρών¹⁴ και αναγνωρίστηκε συνταγματικά με την αναθεώρηση του 2001.

1. Σύνοψη

---

¹³ 12 § 1 ΚτΒ

¹⁴ Ραΐκος, Συνταγματικό δίκαιο τόμος 1, σελ. 514

Η Διάσκεψη των Προέδρων αποτελείται από τον Πρόεδρο και τους διατελέσαντες Προέδρους της Βουλής, εφόσον έχουν εκλεγεί Βουλευτές, τους Αντιπροέδρους της Βουλής, τους Προέδρους των διαρκών επιτροπών, τον Πρόεδρο της Επιτροπής θεσμών και διαφάνειας, τους Προέδρους των Κοινοβουλευτικών Ομάδων και έναν ανεξάρτητο Βουλευτή, ως εκπρόσωπο των ανεξαρτήτων, εφόσον ο αριθμός αυτών είναι τουλάχιστον πέντε (5).

Πρόεδρος της Διάσκεψης των Προέδρων είναι ο ΠτΒ, τον οποίο αναπληρώνει ένας από τους Αντιπροέδρους κατά την τάξη της εκλογής τους. Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής στη Διάσκεψη των Προέδρων συμμετέχουν, αντί των ανωτέρω Προέδρων των διαρκών επιτροπών, οι Πρόεδροι των διαρκών επιτροπών της θερινής περιόδου της αντίστοιχης σύνθεσης του Τμήματος διακοπής.

Ο ανεξάρτητος Βουλευτής και ο αναπληρωτής του ορίζονται στην αρχή κάθε τακτικής συνόδου με κοινή ενυπόγραφη δήλωση των ανεξαρτήτων, η οποία υποβάλλεται στο Προεδρείο της Βουλής εντός τριών (3) ημερών από την έγγραφη πρόσκλησή τους προς τούτο. Αν οι ανεξάρτητοι δεν ορίσουν τον κοινό εκπρόσωπό τους ή τον αναπληρωτή του, ορίζεται αυτός τον οποίον πρότειναν οι περισσότεροι από όσους ανεξαρτήτους υπέβαλαν ατομική ή κοινή ενυπόγραφη δήλωση και αν δεν προταθεί κανείς ή προταθούν δύο ή περισσότεροι με τον αυτό αριθμό προτάσεων, ενεργείται κλήρωση και μετέχει στις συνεδριάσεις της Διάσκεψης των Προέδρων ο ανεξάρτητος Βουλευτής ή ο αναπληρωτής του, που ευνοήθηκε από τον κλήρο.

Τα μέλη της Διάσκεψης των Προέδρων αναπληρώνονται από τους νόμιμους αναπληρωτές τους. Οι Πρόεδροι των Κοινοβουλευτικών Ομάδων μπορούν να αναπληρωθούν από τους κατά το άρθρο 17 παρ. 2 αναπληρωτές τους.

2. Λειτουργία

Η Διάσκεψη των Προέδρων συγκαλείται σε τακτική συνεδρίαση από τον Πρόεδρό της κάθε εβδομάδα και σε έκτακτη συνεδρίαση όταν κρίνεται αυτό αναγκαίο. Η συγκεκριμένη ημέρα και ώρα της συνεδρίασης γνωστοποιείται στην Κυβέρνηση, που μπορεί να εκπροσωπηθεί από μέλος της.

Οι αποφάσεις της Διάσκεψης των Προέδρων λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από άλλες διατάξεις του Συντάγματος, του Κανονισμού ή νόμου, που έχει δημοσιευθεί πριν από την έναρξη εφαρμογής του παρόντος Κανονισμού. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου.

3. Αρμοδιότητες

Η Διάσκεψη των Προέδρων:

α) εξετάζει την ημερήσια διάταξη της επόμενης εβδομάδας ή των επόμενων εβδομάδων με σκοπό την καλύτερη οργάνωση των εργασιών της Βουλής·

β) καθορίζει τη διαδικασία και τη διάρκεια συζήτησης των νομοσχεδίων ή προτάσεων νόμων στην Ολομέλεια της Βουλής και στο Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής, καθώς και τη συνολική διάρκεια των γενικών συζητήσεων μέσα στο πλαίσιο των συνεδριάσεων της ημερήσιας διάταξης, λαμβάνοντας υπόψη την εισήγηση της αρμόδιας Κοινοβουλευτικής Επιτροπής·

γ) αποφασίζει για τη διεξαγωγή οργανωμένης συζήτησης πάνω σε οποιοδήποτε θέμα νομοθετικού έργου ή κοινοβουλευτικού ελέγχου σύμφωνα με το άρθρο 107 του Κανονισμού της Βουλής·

δ) επιλέγει με εισήγηση του Προέδρου της Βουλής ομοφώνως, άλλως με πλειοψηφία των 4/5 των μελών της, τα μέλη των κατά το άρθρο 101 Α του Συντάγματος Ανεξάρτητων Αρχών και μπορεί σε όσες περιπτώσεις το προβλέπει ο νόμος να ανακαλεί την επιλογή και να αποφασίζει την αντικατάσταση μέλους ή του συνόλου των μελών ανεξάρτητης αρχής, με την ίδια πλειοψηφία ή να αποφασίζει την έκπτωσή τους συνεπεία τελεσίδικης καταδίκης για τις αναφερόμενες στο άρθρο 3 παρ.4 του ν.3051/2002 πράξεις ή την αποδοχή της παραίτησής τους·

ε) καλεί, όταν το κρίνει αναγκαίο, οποιαδήποτε ανεξάρτητη αρχή για θέματα σχετικά με την κατά το Σύνταγμα εκπλήρωση της αποστολής της και υποβάλλει, όταν επίσης το κρίνει αναγκαίο, σχετικές εκθέσεις και προτάσεις στην Ολομέλεια της Βουλής·

στ) αποφασίζει, προτείνει ή διατυπώνει γνώμη ή αναθέτει το έργο τούτο σε άλλο όργανο, επιτροπή ή υποεπιτροπή της Βουλής για όσα θέματα προβλέπεται σχετική αρμοδιότητα της Βουλής ή οργάνου της ρητά από το Σύνταγμα, τον Κανονισμό ή νόμο.

III. Ο Πρόεδρος της Βουλής

1. Γενικά

Η εκλογή του ΠτΒ αποτελεί δικαίωμα της Βουλής, ανήκει στην αυτονομία της και εξασφαλίζει την ανεξαρτησία της από την εκτελεστική εξουσία. Στο άρθρο 65 § 2 Σ ορίζεται ότι η Βουλή εκλέγει από τα μέλη της τον Πρόεδρο και τα λοιπά μέλη του Προεδρείου, σύμφωνα με τους ορισμούς του Κανονισμού. Η αναφορά του στο Σύνταγμα γίνεται γιατί αφενώς θέλει να κατοχυρώσει την εκλογή του αποκλειστικά στη Βουλή και να αποκλείσει έτσι ενδεχόμενη κυβερνητική συμμετοχή, και αφετέρου γιατί το σύνταγμα με αυτό τον τρόπο θέτει και όρια στο δικαίωμα οργάνωσης της εκλογής αυτής. Παρ' όλα αυτά, ο Πρόεδρος είναι όργανο της Βουλής και ενεργεί αποκλειστικά και μόνο για λογαριασμό και στο όνομά της.

Ο ΚτΒ μιλά περί Προεδρείου. Ωστόσο, δεν υπάρχει Προεδρείο σαν συλλογικό όργανο επιφορτισμένο να ασκεί συλλογικά τις ανατιθέμενες σε αυτό αρμοδιότητες, αλλά ο ΠτΒ επικουρείται από

τα λοιπά μέλη του Προεδρείου. Δηλαδή το Προεδρείο της Βουλής σαν συλλογικό όργανο δεν έχει τις δικές του αρμοδιότητες αλλά είναι επιφορτισμένο να βοηθά τον ΠτΒ στο δύσκολο έργο του.

Στην Ελλάδα, η εκλογή του ΠτΒ έχει μεγάλη πολιτική σημασία γιατί είναι η πρώτη αναμέτρηση της πολιτικής δύναμης των κομμάτων. Πράγματι είναι η πρώτη φορά που τα κόμματα έχουν την ευκαιρία να αναμετρήσουν τις δυνάμεις τους. Η κοινοβουλευτική πρακτική δείχνει ότι στην Ελλάδα η εντολή σχηματισμού κυβέρνησης δίνεται σχεδόν πάντοτε στον αρχηγό του κόμματος στο οποίο ανήκει ο ΠτΒ. Και αυτό με την έννοια της καθοδήγησης του στέμματος στην επιλογή του προσώπου που τα ανέθετε τον σχηματισμό κυβέρνησης. Αυτό πηγάζει από το γεγονός ότι ο Πρόεδρος είναι ο εκλεκτός του κόμματος ή των κομμάτων που έχουν την πλειοψηφία στη Βουλή¹⁵.

2. Εκλογή

Ο ΠτΒ εκλέγεται με μυστική ψηφοφορία, που αυτό προσφέρει μια εγγύηση αμεροληψίας και ανεξαρτησίας στον Πρόεδρο απέναντι στους βουλευτές, εφόσον δεν γνωρίζει ποιοί ακριβώς τον ψήφισαν. Επίσης αυτό δεν παραβιάζει την αρχή της δημοσιότητας γιατί αυτή η αρχή αφορά τις συζητήσεις και όχι την εκλογή¹⁶.

Για την εκλογή του Προέδρου υποβολή υποψηφιότητας δεν είναι παραδεχτή¹⁷. Απαιτείται απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών και αν δεν επιτευχθεί αυτό, επαναλαμβάνεται η ψηφοφορία μεταξύ των δύο πρώτων σε ψήφους και εκλέγεται αυτός που έλαβε τις περισσότερες ψήφους.

3. Θητεία

Η θητεία του προέδρου διαρκεί όσο και η βουλευτική περίοδος και διατηρεί το αξίωμά του και μετά τη διάλυση της Βουλής ή τη λήξη της βουλευτικής περιόδου και έως την έναρξη της Βουλής της επόμενης βουλευτικής περιόδου. Η θητεία του Προέδρου λήγει στην περίπτωση που η Βουλή κρίνει πρόταση μομφής ενάντιον του ή διαπιστώσει την οριστική αδυναμία να ασκήσει τα καθήκοντά του. Σε περίπτωση που οι θέσεις των μελών του Προεδρείου χηρεύουν από οποιαδήποτε αιτία συμπληρώνονται αμέσως με εκλογή νέων μελών και αν ταυτόχρονα χηρεύσουν οι θέσεις του Προέδρου και όλων των Αντιπροέδρων, των Κοσμητόρων και των Γραμματέων της Βουλής, εφαρμόζονται οι διατάξεις περί προσωρινού Προεδρείου. Αν ο Πρόεδρος της Βουλής κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο, απουσιάζει ή επιθυμεί να λάβει μέρος στη συζήτηση, σύμφωνα με το άρθρο 66 παρ. 2 του Κανονισμού, αναπληρώνεται από έναν Αντιπρόεδρο της Βουλής, που ο ίδιος τον ορίζει, αλλιώς, από τους Αντιπροέδρους κατά την τάξη της εκλογής τους. Αν όλοι οι Αντιπρόεδροι

¹⁵ Νικολακόπουλος, Ο θεσμός του Προέδρου της Βουλής, σελ. 113

¹⁶ Νικολακόπουλος, Ο θεσμός του Προέδρου της Βουλής, σελ. 127

¹⁷ Άρθρο 7 § 2 ΚτΒ

κωλύονται ή απουσιάζουν, εφαρμόζεται αναλόγως το άρθρο 1 παρ. 3 περίοδος β' του Κανονισμού

4. Αρμοδιότητες του Προέδρου της Βουλής

Οι αρμοδιότητες του ΠτΒ προβλέπονται από το Σύνταγμα, τον ισχύοντα ΚτΒ και από διάφορα άλλα νομοθετικά κείμενα. Κατά την άσκηση των επιμέρους αρμοδιοτήτων του ο ΠτΒ υπόκειται στον Κανονισμό και δεν μπορεί να λάβει κανένα μέτρο που δεν προβλέπεται άμεσα ή έμμεσα από το εσωτερικό δίκαιο της Βουλής. Είναι εύλογο ότι η θέληση της Βουλής είναι το όριο και η πηγή των αρμοδιοτήτων του¹⁸.

Ο Πρόεδρος της Βουλής ασκεί τις αρμοδιότητες που του αναγνωρίζει το Σύνταγμα, ο Κανονισμός της Βουλής, οι νόμοι και γενικά κάθε αρμοδιότητα που πηγάζει από την αυτονομία της Βουλής¹⁹.

α. Σύμφωνα με το Σύνταγμα

Ο ΠτΒ διευθύνει τις εργασίες του σώματος, μέριμνα για τη διασφάλιση της ανεμπόδιστης διεξαγωγής των εργασιών του, την κατοχύρωση της ελεύθερης γνώμης και έκφρασης των βουλευτών και την τήρηση της τάξης. Ο Πρόεδρος μπορεί να λάβει και πειθαρχικά μέτρα σύμφωνα με όσα ορίζει ο ΚτΒ εναντίον κάθε βουλευτή που παρεκτρέπεται²⁰.

Επίσης το άρθρο 34 Σ αναθέτει στον ΠτΒ να αναπληρώνει τον ΠτΔ αν αυτός πεθάνει ή απουσιάζει στο εξωτερικό για περισσότερο από 10 ημέρες ή αν κηρυχθεί έκπτωτος ή αν κωλύεται για οποιονδήποτε λόγο να ασκήσει τα καθήκοντά του.

Στο άρθρο 37 § 4 Σ ορίζεται η αρμοδιότητα του ΠτΒ να ανακοινώνει στον ΠτΔ τη δύναμη των κομμάτων στη Βουλή και στο άρθρο 35 § 3 Σ ορίζεται ότι το διάταγμα με το οποίο προκηρύσσεται δημοψήφισμα για νομοσχέδιο προσυπογράφεται και από τον ΠτΒ.

β. Σύμφωνα με τον ΚτΒ

Ο Πρόεδρος της Βουλής ασκεί τις αρμοδιότητες που του αναγνωρίζει το Σύνταγμα, ο Κανονισμός της Βουλής, οι νόμοι και γενικά κάθε αρμοδιότητα που πηγάζει από την αυτονομία της Βουλής.

Ο Πρόεδρος της Βουλής διευθύνει και συντονίζει, σύμφωνα με τους όρους που ορίζει ο Κανονισμός, το σύνολο των δραστηριοτήτων της Ολομέλειας, του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής και των Επιτροπών της Βουλής. Ιδίως: α) συγκροτεί το Τμήμα διακοπής των εργασιών και τις Επιτροπές της Βουλής· β) καθοδηγεί τους Κοσμήτορες και τους Γραμματείς στην εκτέλεση των καθηκόντων τους· γ) διαβιβάζει στους αρμόδιους Υπουργούς τα σχέδια και τις προτάσεις νόμων που ψηφίστηκαν από τη Βουλή· δ) προεδρεύει στη Διάσκεψη των Προέδρων.

¹⁸ Νικολακόπουλος, Ο θεσμός του Προέδρου της Βουλής, σελ 142

¹⁹ Άρθρο 11 § 1 ΚτΒ

²⁰ Άρθρο 65 § 4 Σ

Ο Πρόεδρος της Βουλής έχει όλες τις εξουσίες για τη διεύθυνση των συνεδριάσεων της Βουλής και τη διασφάλιση της απρόσκοπτης διεξαγωγής των εργασιών της. Ιδίως: α) διασφαλίζει την πιστή τήρηση του Κανονισμού της Βουλής και την ελεύθερη έκφραση της γνώμης των Βουλευτών· β) καταρτίζει την ημερήσια διάταξη των εργασιών της Βουλής· γ) κηρύσσει την έναρξη και τη λήξη των συνεδριάσεων, τηρεί την τάξη, δίνει το λόγο, κηρύσσει τη λήξη των συζητήσεων, θέτει σε ψηφοφορία τα ζητήματα και ανακοινώνει τα αποτελέσματα των ψηφοφοριών· δ) διευθύνει και διατηρεί τις συζητήσεις μέσα στα όρια του Κανονισμού· ε) απαγγέλλει τις αποφάσεις της Βουλής και διερμηνεύει τα αισθήματά της· στ) παίρνει όλα τα αναγκαία πειθαρχικά μέτρα εναντίον κάθε παρεκτρεπόμενου Βουλευτή.

Ο Πρόεδρος της Βουλής προϊσταται στις υπηρεσίες της Βουλής και συντονίζει τη δραστηριότητά τους, προσλαμβάνει, σύμφωνα με τις διατάξεις του Οργανισμού της Βουλής (Κανονισμός της Βουλής, Μέρος Β'-Προσωπικό), το προσωπικό της Βουλής, εκδίδει όλες τις πράξεις που αφορούν την υπηρεσιακή κατάστασή του, δίνει εντολές για την ενέργεια των δαπανών της Βουλής μέσα στα πλαίσια του προϋπολογισμού της και αποφασίζει για τη διάθεση και χρήση των χώρων της Βουλής.

Ο Πρόεδρος της Βουλής μεριμνά για την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια της Βουλής και των χώρων της, στο όνομα της οποίας ασκεί την αστυνομική εξουσία. Καθορίζει τη δύναμη της αστυνομίας και εγκρίνει το προσωπικό της που πρέπει να υπηρετεί στη φρουρά της Βουλής, η οποία και τελεί αποκλειστικά υπό τις διαταγές του.

Ο Πρόεδρος της Βουλής ενημερώνει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για τη σύνθεση και τις ουσιώδεις μεταβολές των Κοινοβουλευτικών Ομάδων.

Ο Πρόεδρος της Βουλής εκπροσωπεί τη Βουλή δικαστικώς και εξωδίκως.

Ο Πρόεδρος της Βουλής εκπροσωπεί τη Βουλή στις διεθνείς σχέσεις της, με τα κοινοβούλια άλλων χωρών, στις εθνικές εορτές και τελετές και μπορεί να μεταβιβάζει σε άλλα μέλη του προεδρείου ή άλλους βουλευτές αυτή την αρμοδιότητά του.

Ο Πρόεδρος της Βουλής μπορεί να αναθέσει σε ένα ή περισσότερα μέλη του προεδρείου γενικά ή ειδικά και κατά περίπτωση καθήκοντα, που ανήκουν στην αρμοδιότητά του, καθορίζοντας ταυτόχρονα και τους όρους άσκησής τους, αν το κρίνει σκόπιμο²¹.

IV. Κοινοβουλευτικές ομάδες

Στο αντιπροσωπευτικό σύστημα κάθε βουλευτής αντιπροσωπεύει ολόκληρο το έθνος και εκφράζεται κατά τη συνείδηση του. Εν τούτοις οι βουλευτές σχηματίζουν ομάδες κατά

---

²¹ Άρθρο 11 ΚτΒ

τους κομματικούς τους δεσμούς και αυτοί συμμετέχουν στη λειτουργία της Βουλής ιδίως με αναλογική εκπροσώπηση στους σχηματισμούς τους και αυτοτελή έκφραση. Οι ομάδες εξασφαλίζουν την οργανωμένη και πειθαρχημένη συλλογική δράση των βουλευτών.

Τις κοινοβουλευτικές ομάδες τις προϋποθέτει το Σύνταγμα και τις ρυθμίζει ο Κανονισμός. Η κοινοβουλευτική ομάδα είναι η έκφραση του κόμματος μέσα στη Βουλή. Το Σύνταγμα στηρίζεται στην αριθμητική δύναμη των ομάδων για να ορίσει τους κανόνες της δεδηλωμένης²². Οι σύγχρονες δημοκρατίες είναι κομματικές, δηλαδή οι κύριοι πρωταγωνιστές της πολιτικής ζωής είναι τα πολιτικά κόμματα. Αυτή η τάση αντανακλάται και στα σύγχρονα κοινοβούλια όπου υπάρχουν συνήθως ελάχιστοι ανεξάρτητοι βουλευτές. Οι περισσότεροι βουλευτές εκλέγονται με κομματικά ψηφοδέλτια και μετά την εκλογή τους σχηματίζουν κοινοβουλευτικές ομάδες. Στη Βουλή των Ελλήνων, κοινοβουλευτική ομάδα σχηματίζεται όταν υπάρχουν τουλάχιστον δέκα βουλευτές που να ανήκουν στο ίδιο κόμμα. Κοινοβουλευτική ομάδα μπορεί να συγκροτηθεί και από πέντε βουλευτές εφόσον το κόμμα τους παρουσίασε ψηφοδέλτια στα 2/3 των εκλογικών περιφερειών της χώρας και συγκέντρωσε πανελλαδικά ποσοστό 3% επί του συνολικού αριθμού των έγκυρων ψηφοδελτίων.

Ο αρχηγός του κόμματος θεωρείται και πρόεδρος της κοινοβουλευτικής ομάδας εφόσον έχει εκλεγεί βουλευτής. Μπορεί να ορίσει μέχρι δύο αναπληρωτές – εκπροσώπους του. Στις κοινοβουλευτικές ομάδες και στους ανεξάρτητους βουλευτές παραχωρούνται ιδιαίτεροι χώροι στο κτήριο της Βουλής των Ελλήνων. Οι κοινοβουλευτικές ομάδες έχουν δικές τους διοικητικές γραμματείες, οι οποίες στελεχώνονται από μετακλητούς υπαλλήλους. Οι παραχωρούμενες αίθουσες και τα γραφεία καθώς και ο αριθμός των μετακλητών υπαλλήλων εξαρτώνται από το μέγεθος της κάθε κοινοβουλευτικής ομάδας. Ο Πρόεδρος της μεγαλύτερης σε δύναμη κοινοβουλευτικής ομάδας που δεν μετέχει στην κυβέρνηση αποκαλείται Αρχηγός της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, αξίωμα που του δίνει ιδιαίτερα δικαιώματα.

1. Έννοια – Συγκρότηση

Ο ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός Βουλευτών για τη συγκρότηση μιας Κοινοβουλευτικής Ομάδας ορίζεται σε δέκα (10).

Ο κατά την προηγούμενη παράγραφο ελάχιστος αριθμός Βουλευτών για τη συγκρότηση Κοινοβουλευτικής Ομάδας περιορίζεται σε πέντε (5), αν το Κόμμα με το οποίο εκλέχθηκαν και στο οποίο εξακολουθούν να ανήκουν έλαβε μέρος στις γενικές εκλογές από τις οποίες προήλθε η Βουλή, με συνδυασμούς στα δύο τρίτα (2/3) τουλάχιστον των εκλογικών περιφερειών της

²² Παντελής, Εγχειρίδιο συνταγματικού δικαίου σελ. 340

χώρας και συγκέντρωσε ποσοστό τουλάχιστον τρία τοις εκατό (3%) του συνολικού αριθμού των έγκυρων ψήφων ολόκληρης της επικράτειας.

Κόμμα που έλαβε μέρος στις γενικές εκλογές από τις οποίες προήλθε η Βουλή, σε συνασπισμό με άλλα Κόμματα, θεωρείται, για την εφαρμογή της προηγούμενης παραγράφου, ότι έλαβε αριθμό έγκυρων ψήφων ίσο προς το γινόμενο που προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό του αριθμού των Βουλευτών του με το μέσο όρο των κατά Βουλευτή έγκυρων ψήφων του συνασπισμού. Ο μέσος όρος αυτός προκύπτει από τη διαίρεση του αριθμού των έγκυρων ψήφων του συνασπισμού σε ολόκληρη την επικράτεια με το συνολικό αριθμό των Βουλευτών που εξέλεξε ο συνασπισμός.

Κάθε Βουλευτής μπορεί να ανήκει σε μία μόνο Κοινοβουλευτική Ομάδα.

Οι Βουλευτές που δεν ανήκουν σε καμία Κοινο-βουλευτική Ομάδα θεωρούνται ανεξάρτητοι και λογίζονται, για τη συμμετοχή τους και μόνο στο Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής και στις Επιτροπές της Βουλής, ενιαία ομάδα.

Οι βουλευτικές έδρες που χρεούνται από οποιαδήποτε αιτία θεωρούνται, αν δεν έχουν πληρωθεί νομίμως, ότι ανήκουν στη δύναμη της Κοινοβουλευτικής Ομάδας στην οποία μετείχαν οι κάτοχοί τους.

2. Τεκμήρια – Ίδρυση – Μεταβολές

Αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των παραγράφων 1 έως 3 του άρθρου 15, οι Βουλευτές θεωρούνται ότι ανήκουν στην Κοινοβουλευτική Ομάδα του Κόμματος με το οποίο εκλέχθηκαν, εκτός αν δηλώσουν ενυπόγραφα διαφορετική προτίμηση. Η ενυπόγραφη αυτή δήλωση μπορεί να υποβληθεί στον Πρόεδρο της Βουλής οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου.

Ο Αρχηγός του Κόμματος θεωρείται και Πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Κόμματός του, αν είναι Βουλευτής.

3. Οι Βουλευτές που επιθυμούν να ιδρύσουν, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του προηγούμενου άρθρου, Κοινοβουλευτική Ομάδα, υποβάλλουν στον Πρόεδρο της Βουλής σχετική δήλωση, που περιέχει τον τίτλο του Κόμματος και τα ονόματα των μελών και του Προέδρου της. Η δήλωση αυτή υπογράφεται από όλα τα μέλη της Κοινοβουλευτικής Ομάδας, ανακοινώνεται στη Βουλή και καταχωρίζεται στα Πρακτικά.

Αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 15, οι Βουλευτές που εκλέχθηκαν με συνασπισμό δύο ή περισσότερων Κομμάτων οφείλουν να υποβάλουν, πριν από την εκλογή του οριστικού Προεδρείου της Βουλής, ενυπόγραφη δήλωση, στην οποία να αναφέρουν σε ποια από τις Κοινοβουλευτικές Ομάδες των Κομμάτων του συνασπισμού

ανήκουν. Αν δεν υποβάλουν τέτοια δήλωση, θεωρούνται ότι ανήκουν στην Κοινοβουλευτική Ομάδα του Κόμματος του οποίου ο τίτλος αναφέρεται πρώτος στο συνασπισμό.

Οι μεταβολές στη σύνθεση Κοινοβουλευτικής Ομάδας γνωστοποιούνται στον Πρόεδρο της Βουλής με ενυπόγραφη δήλωση του ενδιαφερομένου, αν πρόκειται για αποχώρηση· με ενυπόγραφη δήλωση του Προέδρου της Κοινοβουλευτικής Ομάδας, αν πρόκειται για διαγραφή και με κοινή ενυπόγραφη δήλωση του Βουλευτή και του Προέδρου της Κοινοβουλευτικής Ομάδας, αν πρόκειται για προσχώρηση. Οι παραπάνω ενυπόγραφες δηλώσεις ανακοινώνονται στη Βουλή και καταχωρίζονται στα Πρακτικά.

3. Εκπροσώπηση – Αναπλήρωση – Περιορισμοί

Οι Κοινοβουλευτικές Ομάδες εκπροσωπούνται από τους Προέδρους τους.

Οι Πρόεδροι των Κοινοβουλευτικών Ομάδων μπορούν να ορίσουν, με ενυπόγραφη δήλωσή τους προς τον Πρόεδρο της Βουλής, έως δύο αναπληρωτές-εκπροσώπους της Κοινοβουλευτικής Ομάδας, οι οποίοι τους αναπληρώνουν σε περίπτωση κωλύματος ή απουσίας. Ο Πρόεδρος της μεγαλύτερης σε δύναμη Κοινοβουλευτικής Ομάδας που μετέχει στην Κυβέρνηση, καθώς και ο Πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής Ομάδας της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, μπορούν να ορίσουν έως και τρεις αναπληρωτές-εκπροσώπους.

Ο ορισμός των αναπληρωτών-εκπροσώπων μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε.

Σε περίπτωση που έχουν οριστεί περισσότεροι του ενός αναπληρωτές-εκπρόσωποι, η αναπλήρωση του Προέδρου της Κοινοβουλευτικής Ομάδας στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις που θεσπίζει ο Κανονισμός γίνεται μόνο από έναν απ' αυτούς, κατά τη σειρά ή το αντικείμενο του ορισμού τους.

Αναπλήρωση των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων από τους κατά την παράγραφο 2 αναπληρωτές δεν επιτρέπεται μόνο στα κατά το άρθρο 68 προσωπικά ζητήματα και στα κατά τα άρθρα 124 έως 133 θέματα κοινοβουλευτικού ελέγχου, εκτός από τις επερωτήσεις και τις επίκαιρες επερωτήσεις.

Οι διατάξεις του άρθρου 66 του Κανονισμού που ρυθμίζουν τον τρόπο αγόρευσης των Βουλευτών ισχύουν και για τους αναπληρωτές των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων.

Οι αναπληρωτές των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων μπορούν να τριτολογήσουν για τρία (3) λεπτά της ώρας.

4. Παραχώρηση αιθουσών του βουλευτηρίου

Στις κατά τα άρθρα 15 και 16 Κοινοβουλευτικές Ομάδες παραχωρείται ιδιαίτερη αίθουσα στο βουλευτήριο, με χωρητικότητα ανάλογη με τον αριθμό των μελών της. Στους

Προέδρους των Κοινοβουλευτικών Ομάδων παραχωρείται ιδιαίτερο γραφείο. Σε περίπτωση που δεν επαρκούν οι αίθουσες, η παραχώρηση ιδιαίτερου γραφείου στους Προέδρους των Κοινοβουλευτικών Ομάδων γίνεται σύμφωνα με τη σειρά της δύναμής τους.

Στους κατά το άρθρο 15 παρ. 5 ανεξάρτητους Βουλευτές παραχωρείται μία αίθουσα στο βουλευτήριο.

Η χρήση των αιθουσών και των άλλων χώρων του Βουλευτηρίου και των άλλων κτηρίων, που παραχωρούνται κατά τις παρ. 1 και 2 ή εξυπηρετούν τη λειτουργία του Κοινοβουλίου και των υπηρεσιών του, επιτρέπεται μόνο για τις λειτουργίες που προορίζονται, σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις του Προέδρου της Βουλής.

Ειδικότερα και ενδεικτικώς δεν επιτρέπεται το κάπνισμα.

Με αποφάσεις του Προέδρου της Βουλής διατίθενται ορισμένοι χώροι στο Βουλευτήριο και τα άλλα κτήρια για την πρόσκαιρη χρήση τους από καπνιστές.

Οι διοικητικές γραμματείες των Κοινοβουλευτικών Ομάδων στελεχώνονται με μετακλητούς υπαλλήλους, που διορίζονται με απόφαση του Προέδρου της Βουλής, μετά πρόταση του Προέδρου κάθε Κοινοβουλευτικής Ομάδας. Ο αριθμός και η διαβάθμιση των θέσεων των μετακλητών αυτών υπαλλήλων και η κατανομή τους μεταξύ των Κοινοβουλευτικών Ομάδων, ανάλογα με τη δύναμή τους, καθορίζονται από τις διατάξεις του άρθρου 30 του υπηρεσιακού Κανονισμού της Βουλής.

5. Καθορισμός της σειράς μεταξύ των κοινοβουλευτικών ομάδων και κατανομή των χώρων.

Η σειρά των Κοινοβουλευτικών Ομάδων καθορίζεται από τη δύναμή τους σε αριθμό Βουλευτών. Σε περίπτωση ισοδυναμίας προηγείται η Κοινοβουλευτική Ομάδα του Κόμματος που πήρε περισσότερες ψήφους στις εκλογές από τις οποίες προήλθε η Βουλή. Η νεοϊδρυόμενη Κοινοβουλευτική Ομάδα έπεται της ισοδύναμης παλαιότερης.

Στην αρχή κάθε κοινοβουλευτικής περιόδου ή σε περίπτωση συγκρότησης νέας Κοινοβουλευτικής Ομάδας ο Πρόεδρος της Βουλής καλεί τους Προέδρους των Κοινοβουλευτικών Ομάδων για να προσδιοριστούν οι θέσεις των μελών τους στην αίθουσα συνεδριάσεων και για να παραχωρηθούν, σύμφωνα με το άρθρο 18, αίθουσες και γραφεία του βουλευτηρίου. Σε περίπτωση διαφωνίας ο προσδιορισμός των θέσεων γίνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής με βάση τη δύναμη των Κοινοβουλευτικών Ομάδων και την κοινοβουλευτική παράδοση.

6. Αρχηγός της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης

Ο Πρόεδρος της μεγαλύτερης σε δύναμη Κοινοβουλευτικής Ομάδας που δεν μετέχει στην Κυβέρνηση αποκαλείται Αρχηγός

της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης και έχει τα ιδιαίτερα δικαιώματα που του αναγνωρίζει ο Κανονισμός της Βουλής και οι κείμενες διατάξεις.

V.Ολομέλεια Βουλής

Η Βουλή είναι όργανο του κράτους και όχι νομικό πρόσωπο, το σύστημα των συνόδων έχει χάσει την αρχική του σημασία και η δημοκρατία έχει γίνει κομματική. Αυτά τα τρία δεδομένα επιδρούν στην οργάνωση των αρμοδιοτήτων του αντιπροσωπευτικού σώματος. Εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των μελών της και της πληθώρας των καθηκόντων της η Βουλή κατανέμει τα έργα της σε επιμέρους σχηματισμούς της. Αυτοί όμως πρέπει να περιορίζονται στην προπαρασκευή των εργασιών της Βουλής που δεν μπορεί να απεμπολεί τις αρμοδιότητες της. Οφείλει να της ασκεί η ίδια, δηλαδή σε ολομέλεια, εκτός αν το Σύνταγμα ρητά προβλέπει ή επιτρέπει κάτι άλλο.

Για την αντιμετώπιση του σταθερά διογκούμενου νομοθετικού έργου εξαιτίας της αδιάκοπης επέκτασης του κύκλου της κρατικής δραστηριότητας το πρώτο σχέδιο Συντάγματος του 1948 είχε προβλέψει τη λειτουργία της Βουλής σε Ολομέλεια και Τμήματα για την άσκηση των νομοθετικών αρμοδιοτήτων της.

Η Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων αποτελείται από το σύνολο των βουλευτών, δηλαδή από 300 μέλη, τα οποία εκλέγονται από τις βουλευτικές εκλογές που διεξάγονται κάθε τέσσερα χρόνια, εκτός εάν η Βουλή διαλυθεί νωρίτερα. Το χρονικό διάστημα μεταξύ δύο εκλογικών αναμετρήσεων ονομάζεται "βουλευτική περίοδος". Οι βουλευτικές περίοδοι αριθμούνται σε συνεχή σειρά από το 1975, με ελληνική αρίθμηση.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου, η Βουλή των Ελλήνων συνέρχεται σε τακτικές, έκτακτες και ειδικές συνόδους.

Σε τακτική σύνοδο η Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων συνέρχεται αυτοδικαίως την πρώτη Δευτέρα του μηνός Οκτωβρίου κάθε έτους. Η διάρκεια της τακτικής συνόδου δεν μπορεί να είναι μικρότερη από πέντε μήνες, σε αυτήν δε ψηφίζεται υποχρεωτικά ο προϋπολογισμός του Κράτους. Σε τακτική σύνοδο, επίσης, συγκαλείται η Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων μέσα σε τριάντα ημέρες από τη διεξαγωγή των γενικών βουλευτικών εκλογών. Οι τακτικές σύνοδοι αριθμούνται, με ελληνική και πάλι αρίθμηση, για κάθε περίοδο ξεχωριστά.

Σε έκτακτη σύνοδο συγκαλεί τη Βουλή των Ελλήνων ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας "κάθε φορά που το κρίνει σκόπιμο" (άρθρο 40 παρ. 1 Σ.). Η διάρκεια και τα θέματα της έκτακτης συνόδου καθορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Πάντως, η Βουλή των Ελλήνων κατά την έκτακτη σύνοδο μπορεί να ασχοληθεί με οποιοδήποτε θέμα, εκτός της ψήφισης του προϋπολογισμού που γίνεται πάντοτε κατά τη διάρκεια της τακτικής συνόδου.

Σε ειδική σύνοδο συνέρχεται υποχρεωτικά η Βουλή των Ελλήνων όταν συντρέξουν ορισμένες περιστάσεις, για να ασκήσει μια ειδική συνταγματική αρμοδιότητά της. Οι αρμοδιότητες αυτές είναι οι εξής: α) στην περίπτωση εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 32 παρ. 5 Σ.), β) σε περίπτωση παρατεινόμενης αδυναμίας του Προέδρου της Δημοκρατίας να ασκήσει τα καθήκοντά του, για να αποφασίσει εάν συντρέχει ανάγκη εκλογής νέου Προέδρου (άρθρο 34 παρ. 2 Σ.), γ) εάν έχει εκδοθεί προεδρικό διάταγμα για εφαρμογή του νόμου για την κατάσταση της πολιορκίας, για να εγκρίνει το διάταγμα αυτό (άρθρο 48 παρ. 2 και 3 Σ.), και δ) στην περίπτωση σχηματισμού νέας Κυβέρνησης για να αποφανθεί για την πρόταση εμπιστοσύνης (άρθρο 84 παρ. 1 Σ.). Κατά τη διάρκεια της ειδικής συνόδου η Βουλή των Ελλήνων ασχολείται αποκλειστικά και μόνον με το θέμα για το οποίο έχει συγκληθεί.

Είναι, βέβαια, προφανές ότι η Βουλή των Ελλήνων συγκαλείται σε έκτακτη ή ειδική σύνοδο μόνον εφόσον δεν ευρίσκεται σε τακτική σύνοδο.

Η Ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων ασκεί αρμοδιότητες νομοθετικού έργου, κοινοβουλευτικού ελέγχου καθώς και κάποιες άλλες αρμοδιότητες, για τις οποίες βλ. στα αντίστοιχα τμήματα της ιστοσελίδας.

Ειδικότερα, η Βουλή ασκεί καταρχήν το νομοθετικό της έργο σε Ολομέλεια²³. Η Ολομέλεια της Βουλής συγκροτείται από το σύνολο των βουλευτών. Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος ασκείται από τη Βουλή σε Ολομέλεια, δύο τουλάχιστον φορές την εβδομάδα όπως ορίζει ο κανονισμός της Βουλής. Αν δεν ορίζεται διαφορετικά στο Σύνταγμα ή τον ΚτΒ η Ολομέλεια δεν μπορεί να αποφασίσει χωρίς την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων βουλευτών, η οποία πάντως δεν μπορεί να είναι κατώτερη από το 1/4 του όλου αριθμού των βουλευτών. Σε περίπτωση ισοψηφίας η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται και μετά νέα ισοψηφία η πρόταση απορρίπτεται.

Η αρμοδιότητα της Ολομέλειας

Η αρμοδιότητα της Ολομέλειας καθορίζεται καταρχήν από τις διατάξεις του άρθρου 72 Σ. Η Ολομέλεια έχει εν προκειμένω αφενώς αποκλειστική αρμοδιότητα για τα σπουδαιότερα νομοθετήματα και αφετέρου αρμοδιότητα για την τελική συζήτηση και ψήφιση όλων των άλλων νομοθετημάτων που

---

²³ Άρθρο 70 § 1 Σ

υπάγονται στην αρμοδιότητα των διαρκών κοινοβουλευτικών επιτροπών.

Την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ολομέλειας καθορίζουν οι αναθεωρημένες διατάξεις της § 1 του άρθρου από τις οποίες ανατίθενται σε αυτήν τα ακόλουθα θέματα:

- α. Ψήφιση του ΚΤΒ
- β. Διοίκηση της εκκλησίας της Ελλάδας
- γ. Θέματα που αφορούν τη θρησκευτική ελευθερία
- δ. Μεταβολή των ορίων της Επικρατείας, διαμονή ξένης στρατιωτικής δύναμης σ' αυτήν ή διέλευσή της μέσα από αυτήν
- ε. Μεταβίβαση συνταγματικών αρμοδιοτήτων σε όργανα διεθνών οργανισμών και περιορισμών της εθνικής κυριαρχίας.
- στ. Κρατική χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και οικονομική διαχείριση αυτών
- ζ. Χορηγία του ΠΤΔ και λειτουργία των υπηρεσιών της Προεδρίας της Δημοκρατίας
- η. Εκλογή βουλευτών
- θ. Κατάσταση πολιορκίας
- ι. Ευθύνη υπουργών
- ια. Άσκηση και προστασία ατομικών δικαιωμάτων
- ιβ. Αυθεντική ερμηνεία των νόμων
- ιγ. Θέματα που ανατίθενται στην Ολομέλεια με ειδικές διατάξεις του συντάγματος
- ιδ. Θέματα για τη ρύθμιση των οποίων απαιτείται από το Σύνταγμα ειδική πλειοψηφία
- ιε. Προυπολογισμός και απολογισμός του κράτους και της Βουλής

Ο καθορισμός των θεμάτων της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ολομέλειας από τις διατάξεις αυτές είναι προφανώς όπως προκύπτει από την § 2 του άρθρου περιοριστικός και όχι ενδεικτικός. Για το λόγο αυτό οι διατάξεις της § 1 του άρθρου είναι εξαιρετικές και σαν τέτοιες πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Από τη διατύπωση και το σκοπό των ερμηνευόμενων διατάξεων προκύπτει ότι η Ολομέλεια είναι αρμόδια όχι μόνο για τη ρύθμιση των προαναφερόμενων θεμάτων αλλά και την τροποποίηση ή την κατάργηση αυτής.

VI. Τμήμα διακοπής των εργασιών

Κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Βουλής των Ελλήνων, δηλ. για το χρονικό διάστημα μεταξύ δύο συνόδων (συνήθως κατά τους θερινούς μήνες), ένα μέρος του νομοθετικού έργου αλλά και του κοινοβουλευτικού ελέγχου ασκείται από το Τμήμα Διακοπής των Εργασιών της Βουλής των Ελλήνων. Σε αυτό μετέχει το 1/3 του όλου αριθμού των βουλευτών. Δεδομένου δε ότι, κατά πάγια κοινοβουλευτική πρακτική, μια τακτική σύνοδος που ξεκινά τις εργασίες της στις αρχές

Οκτωβρίου λήγει τον Μάιο ή τον Ιούνιο του επόμενου έτους, κάθε καλοκαίρι συγκροτούνται τρία Τμήματα Διακοπών (για τους μήνες Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο) και με τον τρόπο αυτό μετέχουν διαδοχικά όλοι ανεξαιρέτως οι βουλευτές.

Αρμοδιότητα

Η αρμοδιότητα του τμήματος διακοπής των εργασιών κατοχυρώνεται απευθείας από το άρθρο 71 του Συντάγματος, που ορίζει ότι κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Βουλής, το νομοθετικό έργο, εκτός από τα νομοθετήματα που ανήκουν στην Ολομέλεια, ασκείται από το τμήμα της. Άρα το τεκμήριο αρμοδιότητας είναι υπέρ του τμήματος και κατά της Ολομέλειας²⁴. Το τμήμα αυτό συνιστάται απευθείας από το σύνταγμα και συνεπώς δεν απαιτείται καμία σχετική απόφαση της Βουλής.

1. Σύνθεση – Συγκρότηση

Κατά τη διάρκεια της διακοπής των εργασιών της Βουλής, το νομοθετικό έργο ασκείται από το Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής, το οποίο συγκροτείται και λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 68 παρ.3, 70 παρ. 4 έως 7 και 71 του Συντάγματος και τις διατάξεις του παρόντος άρθρου και του άρθρου 30 του Κανονισμού. Το Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής ασκεί, επίσης, κοινοβουλευτικό έλεγχο στους αρμόδιους Υπουργούς, κατά το άρθρο 70 παρ. 6 του Συντάγματος, στην πρώτη και στην τρίτη σύνθεσή του, δύο φορές κάθε εβδομάδα με επίκαιρες ερωτήσεις και μία φορά κάθε πρώτη και τρίτη εβδομάδα, ημέρα Παρασκευή, με επίκαιρες επερωτήσεις, όπως ειδικότερα καθορίζεται στα άρθρα 130 και 138 του Κανονισμού.

Στο Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής μετέχει το ένα τρίτο (1/3) του όλου αριθμού των Βουλευτών.

Η συγκρότηση του Τμήματος γίνεται με απόφαση του Προέδρου της Βουλής, η οποία ανακοινώνεται στη Βουλή και καταχωρίζεται στα Πρακτικά.

Με την επιφύλαξη της επόμενης παραγράφου το Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής συγκροτείται ανάλογα με τη δύναμη των κοινοβουλευτικών ομάδων και των ανεξαρτήτων.

Η σύνθεση του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής αλλάζει περιοδικά με τρόπο που να εξασφαλίζει την ισόχρονη, κατά το δυνατό, συμμετοχή σε αυτό όλων των Βουλευτών.

Πριν από τη συγκρότηση του Τμήματος, ο Πρόεδρος της Βουλής ζητεί από τους Προέδρους των Κοινοβουλευτικών Ομάδων να δηλώσουν μέσα σε τρεις (3) ημέρες σε ποια σύνθεση του Τμήματος επιθυμούν να μετέχουν οι Βουλευτές που ανήκουν στη δύναμη της Κοινοβουλευτικής τους Ομάδας. Ανάλογη επιστολή απευθύνει και στους ανεξάρτητους Βουλευτές. Σε

²⁴ Ραΐκος, Συνταγματικό δίκαιο, σελ. 529

περίπτωση που δεν υποβάλουν εμπροθέσμως τη δήλωση αυτή, ο Πρόεδρος της Βουλής ορίζει τους Βουλευτές που θα μετέχουν σε κάθε σύνθεση του Τμήματος, λαμβάνοντας υπόψη και την τυχόν προτίμησή τους.

Οι Αντιπρόεδροι της Βουλής μπορεί να συμμετέχουν, χωρίς δικαίωμα ψήφου, και να ασκούν τις κατά το άρθρο 12 παρ.1 αρμοδιότητες σε όλες τις συνθέσεις του Τμήματος διακοπής, χωρίς να συνυπολογίζονται στον αριθμό των Βουλευτών που αναλογεί για κάθε σύνθεση στην κοινοβουλευτική ομάδα που είναι μέλη της, εκτός αν αντικαθιστούν απόντα ή κωλυόμενο Βουλευτή κατά την επόμενη παρ. 6.

Τα μέλη του Τμήματος που απουσιάζουν ή κωλύονται αντικαθίστανται με απόφαση του Προέδρου της Βουλής, η οποία λαμβάνεται ύστερα από πρόταση των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων, στη δύναμη των οποίων ανήκουν οι Βουλευτές που απουσιάζουν ή κωλύονται.

Το Τμήμα με απόφασή του που λαμβάνεται με την προβλεπόμενη από το άρθρο 72 παρ. 3 του Συντάγματος πλειοψηφία, αποφαινεται επί προτάσεως αναρμοδιότητάς του που υποβάλλεται από το 1/10 τουλάχιστον των μελών του.

Στη σχετική συζήτηση μετέχουν ένας από τους Βουλευτές που υπέβαλαν την πρόταση και ένας από τους αντιλέγοντες, λαμβάνουν δε το λόγο για πέντε (5) λεπτά της ώρας ο καθένας και ένας Βουλευτής από κάθε κοινοβουλευτική ομάδα στην οποία δεν ανήκει κανένας από τους δύο πρώτους Βουλευτές για τρία (3) λεπτά της ώρας ο καθένας.

2. Λειτουργία

Τις συνεδριάσεις του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής διευθύνει ο Πρόεδρος της Βουλής και σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος ένας από τους Αντιπροέδρους της Βουλής, οριζόμενος σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 3. Καθήκοντα Γραμματέων ασκούν εκ περιτροπής οι Γραμματείς της Βουλής.

Αν το Σύνταγμα ή ο Κανονισμός δεν ορίζουν διαφορετικά, το Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής δεν μπορεί να αποφασίσει χωρίς την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών του, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τα δύο πέμπτα (2/5) του όλου αριθμού των μελών του. Σε περίπτωση ισοψηφίας η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται και μετά νέα ισοψηφία η πρόταση απορρίπτεται.

Αν δεν ορίζεται διαφορετικά από το Σύνταγμα ή τον Κανονισμό, η λειτουργία του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής ρυθμίζεται από τις διατάξεις που ισχύουν για την Ολομέλεια της Βουλής.

VII. Οι επιτροπές της Βουλής

1. Γενικά

Το Σύνταγμα προβλέπει τη σύσταση και λειτουργία επιτροπών για τη διευκόλυνση του έργου της Βουλής. Οι κοινοβουλευτικές και εξεταστικές επιτροπές συνιστώνται ανάλογα με τη δύναμη των κομμάτων, των ομάδων και των ανεξάρτητων όπως ορίζει ο Κανονισμός.

Η Βουλή, στην αρπή κάθε τακτικής συνόδου συνιστά από τα μέλη της κοινοβουλευτικές επιτροπές για να εξετάζουν και να επεξεργάζονται τα νομοσχέδια και τις προτάσεις νόμων που υποβάλλονται όπως ορίζει ο ΚτΒ²⁵.

Στο άρθρο 68 § 2 Σ ορίζεται επίσης ότι η Βουλή συνιστά από τα μέλη της εξεταστικές επιτροπές με απόφασή της που λαμβάνεται με πλειοψηφία του συνόλου των βουλευτών, ύστερα από πρόταση του 1/5 του όλου αριθμού των βουλευτών. Οι επιτροπές αυτές συνιστώνται για την εξέταση ειδικών ζητημάτων δημοσίου ενδιαφέροντος.

2. Διαρκείς επιτροπές

Συνιστώνται και συγκροτούνται στην αρχή κάθε τακτικής συνόδου της Βουλής με απόφαση του Προέδρου της Βουλής προκειμένου να επεξεργάζονται και να εξετάζουν σχέδια νόμων ή προτάσεις νόμων. Μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 και την αντίστοιχη τροποποίηση του Κανονισμού της Βουλής μπορούν να ασκούν και νομοθετικό έργο και κοινοβουλευτικό έλεγχο.

Ο Πρόεδρος της Βουλής συγκροτεί τις επιτροπές, ανάλογα με τη δύναμη των Κοινοβουλευτικών Ομάδων και των ανεξαρτήτων, με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 29 παρ. 5 του Κανονισμού.

Για να εξασφαλίζεται η συμμετοχή όλων των Βουλευτών και να διατηρείται η κατ' αναλογία εκπροσώπηση όλων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων στις επιτροπές μπορεί να αυξομειώνεται ο αριθμός των μελών κάθε επιτροπής με απόφαση του Προέδρου της Βουλής, χωρίς να θίγεται, σε κάθε επιτροπή, η απόλυτη πλειοψηφία της Κοινοβουλευτικής Ομάδας που διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία στη Βουλή.

Οι αποφάσεις του Προέδρου της Βουλής με τις οποίες συνιστώνται και συγκροτούνται οι επιτροπές της Βουλής ανακοινώνονται στη Βουλή και καταχωρίζονται στα Πρακτικά.

Προβλέπονται έξι (6) διαρκείς επιτροπές, οι εξής:

* Επιτροπή μορφωτικών υποθέσεων

---

²⁵ Άρθρο 68 § 1 Σ

- * Επιτροπή εθνικής άμυνας και εξωτερικών υποθέσεων
- * Επιτροπή οικονομικών υποθέσεων
- * Επιτροπή κοινωνικών υποθέσεων
  - * Επιτροπή δημόσιας διοίκησης, δημόσιας τάξης και δικαιοσύνης
  - * Επιτροπή παραγωγής και εμπορίου

Στη διαρκή επιτροπή κοινωνικών υποθέσεων συνιστάται υποεπιτροπή για τη μελέτη και αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών.

Προβλέπονται, επίσης, δύο ειδικές διαρκείς επιτροπές, στις οποίες εφαρμόζονται οι διατάξεις περί διαρκών επιτροπών. Αυτές είναι:

- * Επιτροπή του απολογισμού και του γενικού ισολογισμού του Κράτους και ελέγχου της εκτέλεσης του προϋπολογισμού του Κράτους. Ο Πρόεδρος της Βουλής συνιστά επιτροπή του απολογισμού και του γενικού ισολογισμού του Κράτους και ελέγχου της εκτέλεσης του προϋπολογισμού του Κράτους, η οποία λειτουργεί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και υποστηρίζεται στο έργο της από την επιστημονική υπηρεσία της Βουλής. Η επιτροπή αυτή συγκροτείται από 13 μέλη της διαρκούς επιτροπής οικονομικών υποθέσεων. Η επιτροπή εξετάζει τον απολογισμό και το γενικό ισολογισμό του Κράτους, καθώς και την πορεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού του Κράτους.

Μία φορά ανά τετράμηνο ο Υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών οφείλει να ενημερώνει την επιτροπή για την πορεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού του Κράτους και τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών, και διαβιβάζει στην επιτροπή δια του Προέδρου της Βουλής την ανά μήνα πραγματοποίηση των εσόδων και των δαπανών του προϋπολογισμού.

Οι διατάξεις των παραγράφων 2 έως και 6 του άρθρου 31 και των άρθρων 33 έως και 41 εφαρμόζονται αναλόγως.

- Επιτροπή ευρωπαϊκών υποθέσεων.

Στην αρχή κάθε βουλευτικής περιόδου ο Πρόεδρος της Βουλής συνιστά με απόφασή του ειδική διαρκή Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων. Ο Πρόεδρος της Βουλής συγκροτεί την Επιτροπή, με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 29 παρ. 5 και 31 παρ. 3 και 6 του Κανονισμού. Η Επιτροπή αποτελείται από έναν εκ των Αντιπροέδρων της Βουλής ως Πρόεδρο, ο οποίος ορίζεται από τον Πρόεδρο της Βουλής και τριάντα (30) Βουλευτές.

Στις συνεδριάσεις της Επιτροπής συμμετέχουν με δικαίωμα λόγου οι Έλληνες Ευρωβουλευτές.

Το Προεδρείο της Επιτροπής απαρτίζεται από τον Πρόεδρο, δύο Αντιπροέδρους και έναν Γραμματέα. Οι Αντιπρόεδροι και ο Γραμματέας εκλέγονται από τα μέλη της Επιτροπής, με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 34 του Κανονισμού της Βουλής. Ο ένας Αντιπρόεδρος προέρχεται από τη δεύτερη και ο Γραμματέας από την τρίτη σε δύναμη κοινοβουλευτική ομάδα.

Η Επιτροπή συγκαλείται σε συνεδρίαση από τον Πρόεδρό της. Η σύγκληση της Επιτροπής είναι υποχρεωτική, αν το ζητήσει το ένα τρίτο (1/3) των μελών της ή η Κυβέρνηση.

Η Επιτροπή επιλαμβάνεται της εξέτασης των θεμάτων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της με πρωτοβουλία του Προέδρου της. Ο Πρόεδρος της Βουλής μπορεί να παραπέμψει για εξέταση στην Επιτροπή οποιοδήποτε θέμα κρίνει σκόπιμο ή υποβάλλεται σε αυτόν από τις διαρκείς και ειδικές επιτροπές της Βουλής ή από Βουλευτές ή Ευρωβουλευτές.

Για την ενημέρωση των μελών της Επιτροπής μπορεί να καλείται οποιοδήποτε πρόσωπο κρίνεται χρήσιμο για το έργο της.

Η Επιτροπή μπορεί, με την έγκριση του Προέδρου της Βουλής, να αποστέλλει αντιπροσωπείες από Βουλευτές στα όργανα και οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε άλλα Κοινοβούλια ή σε διεθνείς Οργανισμούς.

Στην αρμοδιότητα της Επιτροπής ανήκουν ιδίως: α) θεσμικά θέματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, β) θέματα συνεργασίας μεταξύ της Βουλής των Ελλήνων και των άλλων εθνικών Κοινοβουλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Συνδιάσκεψης των Επιτροπών Ευρωπαϊκών Υποθέσεων των Κοινοβουλίων των Κρατών-Μελών (COSAC), γ) θέματα ευρωπαϊκής πολιτικής και δ) πράξεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με κανονιστικό περιεχόμενο.

Επί των θεμάτων της προηγούμενης παραγράφου, η Επιτροπή μπορεί, με την επιφύλαξη του άρθρου 41B, να εκφράζει συμβουλευτική γνώμη, με την υποβολή σχετικής έκθεσης προς τη Βουλή και την Κυβέρνηση, στην οποία καταχωρίζεται τυχόν γνώμη της μειοψηφίας.

Για τα ζητήματα που δεν ρυθμίζονται με το παρόν άρθρο εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις του Κανονισμού που αναφέρονται στην οργάνωση και λειτουργία των διαρκών επιτροπών.

Για τις συνεδριάσεις της Επιτροπής αυτής πέραν των δύο ανά μήνα δεν εφαρμόζεται το άρθρο 37 παρ.2 του Κανονισμού.

Τη γραμματειακή εξυπηρέτηση της Επιτροπής θα έχει η Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Σχέσεων της Βουλής. Η τήρηση των συνοπτικών πρακτικών θα γίνεται από τη Διεύθυνση Κοινοβουλευτικών Επιτροπών και των στενογραφημένων πρακτικών, όταν η Επιτροπή αποφασίζει την πλήρη καταγραφή των συζητήσεων, από τη Διεύθυνση Στενογραφίας και Πρακτικών της Βουλής.

3. Ειδικές επιτροπές

Συνιστώνται από τον Πρόεδρο της Βουλής, μετά από πρόταση της Κυβέρνησης, με σκοπό να επεξεργασθούν και να εξετάσουν συγκεκριμένα σχέδια νόμων ή προτάσεις νόμων. Η λειτουργία τους διαρκεί εωσότου πάρουν οριστική απόφαση σχετικά με την επεξεργασία και εξέταση των νομοσχεδίων και των προτάσεων νόμων για τα οποία συστάθηκαν.

4. Ειδικές μόνιμες επιτροπές

Στην αρχή κάθε τακτικής συνόδου, ο Πρόεδρος της Βουλής συνιστά τις εξής μόνιμες ειδικές επιτροπές:

- α) Μόνιμη επιτροπή απόδημου ελληνισμού.
- β) Μόνιμη επιτροπή θεσμών και διαφάνειας.
- γ) Μόνιμη επιτροπή έρευνας και τεχνολογίας.
- δ) Μόνιμη επιτροπή ισότητας, νεολαίας και δικαιωμάτων του ανθρώπου.
- ε) Μόνιμη επιτροπή κοινοβουλευτικής δεοντολογίας.
- στ) Μόνιμη επιτροπή περιφερειών.
- ζ) Μόνιμη επιτροπή προστασίας περιβάλλοντος.
- η) Μόνιμη επιτροπή οδικής ασφάλειας.

Τα αντικείμενα των επιτροπών αυτών είναι τα εξής:

α) Αντικείμενο της επιτροπής απόδημου ελληνισμού είναι η διατήρηση και προαγωγή των σχέσεων και των δεσμών της εθνικής αντιπροσωπείας και του ελληνικού λαού με τον απανταχού Ελληνισμό, ο συντονισμός των δράσεων της Βουλής των Ελλήνων και του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού, η μελέτη των προβλημάτων των αποδήμων Ελλήνων, η προώθηση της επίλυσής τους, καθώς και η ενίσχυση των σχέσεων με τα ελληνικής καταγωγής μέλη άλλων κοινοβουλίων.

β) Αντικείμενο της επιτροπής θεσμών και διαφάνειας είναι ο κοινοβουλευτικός έλεγχος επί των ανεξάρτητων

διοικητικών αρχών, σύμφωνα με το άρθρο 138Α, καθώς και η έρευνα και αξιολόγηση κάθε στοιχείου χρήσιμου για τη μελέτη και επεξεργασία προτάσεων, που συμβάλλουν στη διαφάνεια της πολιτικής και γενικότερα της δημόσιας ζωής της χώρας και η παρακολούθηση της εφαρμογής τους. Στην ίδια επιτροπή ανήκει η άσκηση του, κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 15 του Συντάγματος, κοινοβουλευτικού ελέγχου επί των ηλεκτρονικών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.). Επίσης, στην επιτροπή θεσμών και διαφάνειας ανήκει ο κοινοβουλευτικός έλεγχος για τα ζητήματα που αφορούν τη δραστηριότητα της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (Ε.Υ.Π.). Η Κυβέρνηση οφείλει, είτε με δική της πρωτοβουλία είτε ύστερα από αίτημα της επιτροπής, να ενημερώνει την επιτροπή για τη δραστηριότητα της Ε.Υ.Π., εκτός αν συντρέχουν λόγοι υπέρτερου δημόσιου συμφέροντος ή προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τους οποίους ο αρμόδιος Υπουργός εκθέτει στην επιτροπή. Η επιτροπή μπορεί να καλεί σε ακρόαση και τον Διοικητή της Ε.Υ.Π., παρουσία του αρμόδιου Υπουργού.

Οι συζητήσεις για τη δραστηριότητα της Ε.Υ.Π. είναι απόρρητες και τα μέλη της δεσμεύονται να τηρούν το απόρρητο αυτό και μετά τη λήξη της θητείας τους.

Η επιτροπή μπορεί να δημοσιεύει τα πορίσματα του ελέγχου της, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη την, κατά τα ανωτέρω, υποχρέωση τήρησης του απορρήτου.

γ) Αντικείμενο της επιτροπής έρευνας και τεχνολογίας είναι η παρακολούθηση των εξελίξεων στην επιστημονική έρευνα και την τεχνολογία και η αξιολόγησή τους. Επίσης, αντικείμενο της επιτροπής αυτής είναι η μελέτη και η παρακολούθηση ζητημάτων βιοηθικής. Η επιτροπή συμβάλλει συμβουλευτικά στη λήψη αποφάσεων και στη χάραξη στρατηγικών τόσο για την έρευνα όσο και την τεχνολογία σε εθνικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά, επιστημονικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της χώρας μας.

Για την επίτευξη του σκοπού της η επιτροπή μπορεί να συνδέεται, επί θεματικής βάσης, με ανάλογες δραστηριότητες των κοινοβουλίων άλλων χωρών, διεθνών οργανισμών, κρατικών ή μη κυβερνητικών οργανώσεων, ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων κ.ά., επίσης να ενθαρρύνει τη διεθνή συνεργασία, ιδίως εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στους τομείς της έρευνας, της τεχνολογίας και της τεχνολογικής αποτίμησης, καθώς και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αντίστοιχων κοινοβουλευτικών σωμάτων.

δ) Αντικείμενο της επιτροπής ισότητας, νεολαίας και δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι:

αα) Η μελέτη, η έρευνα και η διατύπωση προτάσεων με σκοπό την προώθηση στην εκπαίδευση, στην οικογένεια και στους άλλους κοινωνικούς θεσμούς της αρχής της ισότητας των φύλων, ιδίως σε θέματα απασχόλησης, σεβασμού και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και κάθε άλλη ενέργεια που συμβάλλει στην κατοχύρωση και εφαρμογή της αρχής αυτής από τη Διοίκηση και τους, εν γένει, δημόσιους φορείς, κατά τους ορισμούς της παραγράφου 2 του άρθρου 4 και της παραγράφου 2 του άρθρου 116 του Συντάγματος.

ββ) Η παρακολούθηση των αναγκών και των προβλημάτων της νεολαίας, η υποβολή συναφών προτάσεων, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, προς κάθε αρμόδιο φορέα, η διερεύνηση της δυνατότητας συνεργασίας με τα Κοινοβούλια άλλων χωρών και διεθνείς οργανισμούς σε θέματα που απασχολούν τους νέους, η ανάληψη πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, καθώς και η αξιολόγηση των απόψεων που διατυπώνονται στις συνόδους της Βουλής των Εφήβων και η προώθησή τους στους αρμόδιους Υπουργούς.

Στη μόνιμη επιτροπή ισότητας, νεολαίας και δικαιωμάτων του ανθρώπου συνιστάται υποεπιτροπή για τα θέματα των ατόμων με αναπηρία, στην οποία μετέχει ένας Βουλευτής από κάθε Κοινοβουλευτική Ομάδα της αντιπολίτευσης, λαμβανομένης υπόψη, ως προς τη συμμετοχή της πρώτης σε δύναμη Κοινοβουλευτικής Ομάδας, της παραγράφου 5 του άρθρου 31.

Αντικείμενο της υποεπιτροπής αυτής είναι η καταγραφή και η μελέτη των προβλημάτων, που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία, η κατοχύρωση ίσων ευκαιριών πρόσβασης στα αγαθά της κοινωνίας, της οικονομίας, του πολιτισμού και της ζωής και η υποβολή προτάσεων για τη συμπλήρωση και βελτίωση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου. Οι προτάσεις της υποεπιτροπής υποβάλλονται στην επιτροπή και διαβιβάζονται από τον Πρόεδρο της Βουλής στη διαρκή επιτροπή κοινωνικών υποθέσεων και τους αρμόδιους Υπουργούς.

ε) Αντικείμενο της επιτροπής κοινοβουλευτικής δεοντολογίας είναι ιδίως να μελετά τις δικογραφίες και να συντάσσει εκθέσεις προς τη Βουλή επί αιτήσεων άρσεως ασυλίας Βουλευτών, σύμφωνα με τα άρθρα 61 και 62 του Συντάγματος και εφόσον καλείται προς τούτο από τον Πρόεδρο της Βουλής ή με την έγκρισή του, να μελετά και να εισηγείται μέτρα και να παρεμβαίνει, όταν κρίνεται αναγκαίο, δημόσια για την προστασία και ενίσχυση του κύρους του κοινοβουλευτικού θεσμού και των Βουλευτών.

στ) Αντικείμενο της επιτροπής περιφερειών είναι η παρακολούθηση και ενημέρωση της Βουλής για τη λειτουργία των περιφερειακών οργάνων της Πολιτείας και ιδίως για ζητήματα σχεδιασμού και εφαρμογής της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης. Για την εκπλήρωση της αποστολής της, η επιτροπή μπορεί να καλεί στις συνεδριάσεις της εκπροσώπους της Κυβέρνησης και των περιφερειών ή της τοπικής αυτοδιοίκησης και οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο θεωρεί χρήσιμο για το έργο της.

Στην ειδική μόνιμη επιτροπή περιφερειών συνιστάται υποεπιτροπή νησιωτικών και ορεινών περιοχών, η οποία αποτελείται από το ένα τρίτο (1/3) του αριθμού των Βουλευτών της επιτροπής.

Αντικείμενο της υποεπιτροπής είναι η μελέτη των προβλημάτων των περιοχών αυτών, η υποβολή προτάσεων για τη βιώσιμη οικονομική τους ανάπτυξη, την προστασία του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής παράδοσης, η παρακολούθηση των κανονιστικών πράξεων του κοινού νομοθέτη και της διοίκησης για την εναρμόνισή τους με τις ιδιαιτερότητες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών και ειδικότερα η επεξεργασία και διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση των μόνιμων μειονεκτημάτων στα δίκτυα των συγκοινωνιών, της ενέργειας, της ύδρευσης και των στερεών και υγρών αποβλήτων, την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των μικρών και των οικογενειακών επιχειρήσεων, των προβλημάτων υγείας, εκπαίδευσης, του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα ανάπτυξης και του τουρισμού.

Οι προτάσεις της υποεπιτροπής υποβάλλονται στην επιτροπή και διαβιβάζονται από τον Πρόεδρο της Βουλής στις, κατά περίπτωση, αρμόδιες διαρκείς επιτροπές, στους αρμόδιους Υπουργούς και τους αρμόδιους φορείς.

ζ) Αντικείμενο της επιτροπής προστασίας περιβάλλοντος είναι η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της κατάστασης του περιβάλλοντος στη χώρα και των συνεπειών των διαφόρων δράσεων επ' αυτού. Η επιτροπή συμβάλλει συμβουλευτικά στη λήψη αποφάσεων και στη χάραξη της εθνικής στρατηγικής για την προστασία του περιβάλλοντος.

Συγκεκριμένα στόχοι της επιτροπής είναι η προστασία του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος από ανθρωπογενείς δράσεις και φυσικές καταστροφές, η βελτίωση και ανάπλαση του αστικού περιβάλλοντος και η αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, η διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας της ελληνικής φύσης και των οικοσυστημάτων, η ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων, η προστασία και διαχείριση των υδάτινων πόρων, η διαχείριση των ορυκτών πόρων, όπως επίσης και η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας,

καθώς και η ενθάρρυνση πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης στους τομείς της γεωργίας, του τουρισμού, της βιομηχανίας, των μεταφορών, της βιοτεχνολογίας και της ενέργειας.

Επιπλέον στην αρμοδιότητα της επιτροπής ανήκει η έκφραση γνώμης επί της ετήσιας εθνικής έκθεσης για την κατάσταση του περιβάλλοντος και επί των λοιπών εκθέσεων που κατατίθενται στη Βουλή, επί της εθνικής στρατηγικής για τη μείωση εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου, επί της εθνικής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη, επί της εφαρμογής των κοινοτικών οδηγιών και διεθνών συμβάσεων κ.λπ..

Για την επίτευξη του σκοπού της η επιτροπή προστασίας περιβάλλοντος μπορεί να συνδέεται, επί θεματικής βάσης, με ανάλογες δραστηριότητες των κοινοβουλίων άλλων χωρών, διεθνών οργανισμών, κρατικών ή μη κυβερνητικών οργανώσεων, ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων κ.ά., καθώς επίσης να ενθαρρύνει τη διεθνή συνεργασία και έρευνα, ιδίως εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος.

Στη μόνιμη επιτροπή προστασίας περιβάλλοντος συνιστάται υποεπιτροπή υδατικών πόρων, η οποία αποτελείται από το ένα τρίτο (1/3) του αριθμού των Βουλευτών της επιτροπής.

Αντικείμενο της υποεπιτροπής υδατικών πόρων είναι η διαρκής παρακολούθηση, αξιολόγηση και αποτύπωση της κατάστασης των υδατικών πόρων της Χώρας, η διερεύνηση και εκτίμηση ζητημάτων που σχετίζονται με την επάρκειά τους και η υποβολή προτάσεων για την αποτελεσματικότερη διαχείρισή τους. Οι προτάσεις της υποεπιτροπής υποβάλλονται στην επιτροπή και διαβιβάζονται από τον Πρόεδρο της Βουλής στις αρμόδιες διαρκείς επιτροπές, στους αρμόδιους Υπουργούς και τους αρμόδιους φορείς.

η) Αντικείμενο της επιτροπής οδικής ασφάλειας είναι η διερεύνηση των αιτίων των τροχαίων ατυχημάτων και η υποβολή προτάσεων στους αρμόδιους Υπουργούς για τη δημιουργία των προϋποθέσεων ασφαλέστερης διακίνησης προσώπων και προϊόντων.

Επίσης συνιστώνται υποεπιτροπές ειδικών μόνιμων επιτροπών, ως ακολούθως:

* Στην ειδική μόνιμη επιτροπή ισότητας, νεολαίας και δικαιωμάτων του ανθρώπου συνιστάται υποεπιτροπή για τα θέματα ατόμων με αναπηρία.

* Στην ειδική μόνιμη επιτροπή περιφερειών συνιστάται υποεπιτροπή νησιωτικών και ορεινών περιοχών.

* Στην ειδική μόνιμη επιτροπή προστασίας περιβάλλοντος συνιστάται υποεπιτροπή υδατικών πόρων.

5. Επιτροπές εσωτερικών θεμάτων της Βουλής

Οι επιτροπές αυτές είναι:

* Επιτροπή Κανονισμού της Βουλής:

Η Επιτροπή Κανονισμού της Βουλής: α) επεξεργάζεται και εξετάζει τα σχέδια και τις προτάσεις μεταβολής του Κανονισμού και συντάσσει τη σχετική έκθεση προς τη Βουλή· β) εντάσσει τις μεταβολές του Κανονισμού της Βουλής στο αρχικό κείμενο και προβαίνει στην κωδικοποίηση των παλαιών και των νέων διατάξεων του Κανονισμού, σύμφωνα με το άρθρο 118· γ) εγκρίνει, μετά πρόταση του Προέδρου της Βουλής, τη σύνταξη νέων ή τη μεταβολή των ισχυόντων κανονισμών λειτουργίας της επιστημονικής υπηρεσίας και της βιβλιοθήκης της Βουλής.

* Επιτροπή Οικονομικών της Βουλής:

Η επιτροπή οικονομικών της Βουλής: α) παρακολουθεί την πορεία των δαπανών της Βουλής και υποβάλλει κάθε τρίμηνο σχετική έκθεση στον Πρόεδρο της Βουλής· β) υποβάλλει προτάσεις στον Πρόεδρο της Βουλής για την ενέργεια ή την περιστολή συγκεκριμένων δαπανών· γ) επεξεργάζεται και εξετάζει, υπό την προεδρία, ειδικά στην περίπτωση αυτή, του Προέδρου της Βουλής, τον προϋπολογισμό, τον ισολογισμό και τον απολογισμό της Βουλής και συντάσσει τις κατά το άρθρο 120 εκθέσεις προς τη Βουλή.

* Επιτροπή Βιβλιοθήκης της Βουλής:

Η επιτροπή βιβλιοθήκης της Βουλής: α) εποπτεύει την εν γένει λειτουργία της βιβλιοθήκης της Βουλής και προτείνει στον Πρόεδρο της Βουλής κάθε αναγκαία, κατά την κρίση της, οργανωτική μεταβολή· β) έχει τις αρμοδιότητες που προβλέπονται από τον Οργανισμό της Βουλής (Κανονισμός της Βουλής, Μέρος Β') και τον κανονισμό εσωτερικής λειτουργίας της βιβλιοθήκης.

Συνιστώνται η μεν Επιτροπή Κανονισμού της Βουλής στην αρχή κάθε βουλευτικής περιόδου, οι δε Επιτροπές Οικονομικών της Βουλής και Βιβλιοθήκης της Βουλής στην αρχή κάθε τακτικής συνόδου της Βουλής και ασχολούνται με πάγια εσωτερικά θέματα της λειτουργίας της Βουλής.

6. Επιτροπή δημοσίων επιχειρήσεων, τραπεζών, οργανισμών κοινής ωφελείας και φορέων κοινωνικής ασφάλισης.

Η επιτροπή διατυπώνει τη γνώμη της για τα παραπάνω πρόσωπα, τη διαχείριση και πορεία των επιχειρήσεων, τραπεζών, οργανισμών και φορέων κοινωνικής ασφάλισης που προΐστανται, λαμβάνοντας υπόψη τα στρατηγικά και επιχειρησιακά σχέδιά τους και υποδεικνύει στους εποπτεύοντες Υπουργούς τα μέτρα, πράξεις και πρακτική, που αυτή κρίνει κατάλληλα και επωφελή για το δημόσιο συμφέρον.

Οι Δημόσιες Επιχειρήσεις, οι Τράπεζες, οι Οργανισμοί Κοινής Ωφελείας και οι Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης επί των οποίων εφαρμόζεται το παρόν άρθρο είναι αποκλειστικώς οι εξής:

- α. Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (Α.Τ.Ε. Α.Ε.)
- β. Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας Ανώτατης Εκπαίδευσης
- γ. Αττικό Μετρό Α.Ε.
- δ. Αττικό Μετρό Εταιρία Λειτουργίας (Α.Μ.Ε.Λ. Α.Ε.)
- ε. Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (Δ.Ε.Π.Α. Α.Ε.)
- στ. Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η. Α.Ε.)
- ζ. Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (Δ.Ε.Σ.Φ.Α. Α.Ε.)
- η. ΕΓΝΑΤΙΑ Α.Ε.
- θ. Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα (Ε.Α.Σ. Α.Β.Ε.Ε.)
- ι. Ελληνικά Ταχυδρομεία (Ε.Λ.ΤΑ. Α.Ε.)
- ια. Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία (Ε.Α.Β. Α.Ε.)
- ιβ. Ελληνική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση (Ε.Ρ.Τ. Α.Ε.)
- ιγ. Ελληνικός Οργανισμός Μικρομεσαίων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.)
- ιδ. Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (Ε.Τ.Α.Α.)
- ιε. Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (Ε.Τ.Α.Π.-Μ.Μ.Ε.)
- ιστ. Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών (Ε.Τ.Ε.Α.Μ.)
- ιζ. Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

- ιη. Επιτροπή Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης (ΕΠ.Ε.Ι.Α.)
- ιθ. Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου των Τυχερών Παιχνιδιών
- κ. Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.)
- κα. ΕΡΓΑ Ο.Σ.Ε. Α.Ε.
- κβ. Εταιρία Θερμικών Λεωφορείων (Ε.ΘΕ.Λ. Α.Ε.)
- κγ. Εταιρία Τουριστικής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Α. Α.Ε.)
- κδ. Εταιρία Ύδρευσης και Αποχέτευσης (Ε.ΥΔ.Α.Π. Α.Ε.)
- κε. Εταιρία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Θεσσαλονίκης (Ε.ΥΔ.Α.Θ. Α.Ε.)
- κστ. Ηλεκτρικοί Σιδηρόδρομοι Αθηνών - Πειραιώς (Η.Σ.Α.Π. Α.Ε.)
- κζ. Ηλεκτροκίνητα Λεωφορεία Περιοχής Αθηνών - Πειραιώς (Η.Λ.Π.Α.Π. Α.Ε.)
- κη. Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων – Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών (Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ.)
- κθ. Κτηματική Εταιρία Δημοσίου (Κ.Ε.Δ. Α.Ε.)
- λ. Ολυμπιακές Αερογραμμές (Ο.Α. Α.Ε.)
- λα. Ολυμπιακή Αεροπορία – Υπηρεσίες (Ο.Α.Υ. Α.Ε.)
- λβ. Οργανισμός Εργατικής Εστίας (Ο.Ε.Ε.)
- λγ. Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.)
- λδ. Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών (Ο.Α.Σ. Α.Ε.)
- λε. Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών (Ο.Α.Ε.Ε.)
- λστ. Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απασχόλησης (Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α.) «ΔΗΜΗΤΡΑ»
- λζ. Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.)
- λη. Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (Ο.Ε.Κ.)
- λθ. Οργανισμός Λιμένος Θεσσαλονίκης (Ο.Λ.Θ. Α.Ε.)
- μ. Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς (Ο.Λ.Π. Α.Ε.)
- μα. Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος (Ο.Σ.Ε. Α.Ε.)
- μβ. Ταμείο Ασφάλισης Υπαλλήλων Τραπεζών και Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας (Τ.Α.Υ.Τ.Ε.Κ.Ω.)
- μγ. Ταμείο Ενιαίας Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων (Ε.Τ.Α.Τ.)
- μδ. Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων (Τ.Ε.Α.Δ.Υ.)
- με. Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιωτικού

- Τομέα (Τ.Ε.Α.Ι.Τ.)
- μστ. Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων (Τ.Π.Δ.Υ.)
- μζ. Ταμείο Πρόνοιας Ιδιωτικού Τομέα (ΤΑ.Π.Ι.Τ.)
- μη. ΤΡΑΙΝΟΣΕ Μεταφορές – Μεταφορικές Υπηρεσίες Επιβατών και Φορτίου Ανώνυμη Σιδηροδρομική Εταιρία (ΤΡΑΙΝΟΣΕ Α.Ε.)
- μθ. ΤΡΑΜ Α.Ε.
- ν. Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.

Συνιστάται με απόφαση του Προέδρου της Βουλής στην αρχή κάθε βουλευτικής περιόδου και λειτουργεί καθ' όλη τη διάρκεια αυτής, περιλαμβανομένου και του μεταξύ των συνόδων χρόνου.

Διατυπώνει γνώμη για την καταλληλότητα των προτεινόμενων προς διορισμό ή επαναδιορισμό, ή ανανέωση θητείας σε θέσεις προέδρου ή διευθύνοντος συμβούλου δημοσίων επιχειρήσεων, τραπεζών, οργανισμών κοινής ωφελείας και φορέων κοινωνικής ασφάλισης.

Μπορεί να καλεί σε ακρόαση οποιοδήποτε από τα προηγούμενα πρόσωπα μετά την πάροδο 6 μηνών από το διορισμό του ή από την προηγούμενη ακρόασή του.

7. Επιτροπές για εθνικά ή γενικότερου ενδιαφέροντος ζητήματα

Συνιστώνται με απόφαση της Βουλής, μετά πρόταση της Κυβέρνησης ή των Προέδρων των κοινοβουλευτικών ομάδων, με σκοπό τη μελέτη εθνικών ή γενικότερου ενδιαφέροντος ζητημάτων. Με την απόφαση της σύστασης της επιτροπής η Βουλή προσδιορίζει το αντικείμενο με το οποίο θα ασχοληθεί η επιτροπή και καθορίζει την προθεσμία υποβολής της σχετικής έκθεσης.

8. Επιτροπές διεθνών σχέσεων της Βουλής

Ο Πρόεδρος της Βουλής συγκροτεί τις επιτροπές, τις αντιπροσωπείες και τις αποστολές βουλευτών που προβλέπονται από τις διεθνείς συνθήκες ή που κρίνει ότι είναι απαραίτητες για την προώθηση των σχέσεων και την προαγωγή της διεθνούς συνεργασίας της Βουλής με το

Ευρωκοινοβούλιο, με τα κοινοβούλια άλλων χωρών και με διεθνείς οργανισμούς.

VIII.Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Η παραγωγή νόμων δεν είναι μια απλή διαδικασία. Απαιτεί επιστημονική ενημέρωση και νομοτεχνική ικανότητα. Για τους λόγους αυτούς η Βουλή υποστηρίζεται στο έργο της από ειδικά επιστημονικά όργανα. Τα όργανα αυτά είναι το Επιστημονικό Συμβούλιο και η Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής.

Το Επιστημονικό Συμβούλιο προΐσταται της Επιστημονικής Υπηρεσίας, συντονίζει και εποπτεύει το έργο της. Συγκροτείται από εννέα μέλη, που είναι καθηγητές Πανεπιστημίου και συνεδριάζει υπό την προεδρεία του προέδρου του σε Ολομέλεια ή κατά τμήμα. Αρμοδιότητες του Επιστημονικού Συμβουλίου είναι (ΚτΒ άρθ. 161 παρ. 4) :

- * ο προγραμματισμός, η εποπτεία και ο απολογισμός των εργασιών της Επιστημονικής Υπηρεσίας

- * η εποπτεία της βιβλιογραφικής ενημέρωσης της Βιβλιοθήκης της Βουλής

- * η διεξαγωγή σεμιναρίων στις διευθύνσεις της Επιστημονικής Υπηρεσίας

- * η εισήγηση για την επιλογή των προϊσταμένων αυτής της Υπηρεσίας

- * η εποπτεία των δημοσιευμάτων της Υπηρεσίας

- * η εισήγηση για συνεργασία με ανάλογες υπηρεσίες άλλων κοινοβουλίων

Η Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής εποπτεύεται από το Επιστημονικό Συμβούλιο και συγκροτείται από τέσσερις διευθύνσεις:

1. Πρώτη Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών
2. Δεύτερη Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών
3. Διεύθυνση Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών
4. Διεύθυνση Βιβλιοθήκης της Βουλής.

Βασική αποστολή των Διευθύνσεων Επιστημονικών Μελετών είναι η επιστημονική υποστήριξη του Κοινοβουλίου κατά την άσκηση του έργου του και η επιστημονική συνδρομή των

Βουλευτών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, σύμφωνα με τις γενικές αρχές και του κανόνες της επιστήμης. Συντάσσουν εκθέσεις επί των νομοσχεδίων που περιέχουν έρευνα της σχέσης των προτεινόμενων ρυθμίσεων με την ισχύουσα νομοθεσία, συγκριτικά στοιχεία από τα κυριότερα ξένα δίκαια, μελέτη για την εναρμόνιση της προτεινόμενης ρύθμισης προς το Σύνταγμα και το Κοινοτικό Ευρωπαϊκό Δίκαιο. Επίσης διενεργούν κοινοβουλευτικές έρευνες και εκπονούν μελέτες που αφορούν το θεσμικό ρόλο, την οργάνωση και λειτουργία της Βουλής, την ελληνική και διεθνή κοινοβουλευτική παράδοση και κάθε θέμα που παρουσιάζει γενικότερο κοινοβουλευτικό ενδιαφέρον. Προετοιμάζουν και παρακολουθούν διεθνείς διασκέψεις, συνέδρια που έχουν σχέση με το κοινοβουλευτικό έργο και έχουν άμεση επαφή και συνεργασία με οργανισμούς και ερευνητικά κέντρα της ημεδαπής και της αλλοδαπής για να διασφαλίζεται η συνεχής ροή χρήσιμων για την Βουλή πληροφοριών, συνεργάζονται με τον τομέα προγραμματισμού, έρευνας και μελετών του "Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και την Δημοκρατία".

Η Διεύθυνση Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών υποστηρίζει, με ένα συνεχώς αναβαθμιζόμενο πληροφορικό σύστημα, τους Βουλευτές και τις υπηρεσίες της Βουλής στο έργο τους. Αξιοποιώντας τη τεχνολογία του Διαδικτύου και των πολυμέσων, παρέχει όλα εκείνα τα μέσα ώστε να διευκολύνεται η ενημέρωση των πολιτών για τις εργασίες της Βουλής και η επικοινωνία τους με αυτή.

Το έργο της αυτό στηρίζεται αφενός μεν στο εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό που τη στελεχώνει και αφετέρου στον εξοπλισμό πληροφορικής που διαθέτει. Η Διεύθυνση Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών αποτελείται από τέσσερα Τμήματα :

- * Πληροφορικών Συστημάτων Διοικήσεως
- * Πληροφορικών Συστημάτων Κοινοβουλευτικού Έργου
- * Διαχείρισης Υπολογιστικών Συστημάτων Δικτύων
- * Κέντρου Τραπεζών Πληροφοριών

Η Διεύθυνση Βιβλιοθήκης της Βουλής εποπτεύει μια από τις πλουσιότερες και αρχαιότερες δημόσιες βιβλιοθήκες της χώρας (ιδρύθηκε το 1845). Ένα μέρος της βιβλιοθήκης βρίσκεται στο κτήριο του Κοινοβουλίου, ενώ άλλο μέρος της στη Μπενάκειο Βιβλιοθήκη. Η Διεύθυνση Βιβλιοθήκης της Βουλής είναι αρμόδια για την ταξινόμηση των πάσης φύσεως εντύπων καθώς επίσης για την επιλογή βιβλίων, περιοδικών και λοιπών εντύπων και τη συνεργασία με άλλες Βιβλιοθήκες του

εσωτερικού και του εξωτερικού. Η Διεύθυνση Βιβλιοθήκης της Βουλής συγκροτείται από τα εξής Τμήματα:

1. Τμήμα Βιβλίων
2. Τμήμα Ημερήσιου και Περιοδικού Τύπου
3. Τμήμα Ηλεκτρονικής Αποθηκείσεως και Μικροφωτογραφήσεως
4. Τμήμα Συντηρήσεως Έργων Τέχνης και Εντύπων
5. Τμήμα Μπενακείου Βιβλιοθήκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

I. Βουλευτική περίοδος

Η Βουλή πρέπει να εκλέγεται για ορισμένο χρονικό διάστημα. Το χρονικό διάστημα αυτό καλείται βουλευτική περίοδος. Η βουλευτική περίοδος λήγει κανονικά με τη λήξη της τετραετίας είτε πρόωρα με τη διάλυση της Βουλής από τον ΠτΔ.

II. Βουλευτικές σύνοδοι

α. Γενικά:

Η Βουλή δεν λειτουργεί σε όλη τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου, αλλά σε ορισμένα χρονικά διαστήματα αυτής. Τα χρονικά αυτά διαστήματα κατά τα οποία η Βουλή μπορεί κατά το σύνταγμα να συνέρχεται και να ασκεί τις αρμοδιότητές της καλούνται βουλευτικές σύνοδοι και διακρίνονται σε τακτικές, έκτακτες και ειδικές.

β. Τακτική σύνοδος:

Είναι η σύνοδος η οποία συγκαλείται υποχρεωτικά μια φορά κάθε χρόνο είτε μετά από σύγκλιση από τον ΠτΔ ή αυτοδικαίως και η διάρκειά της δεν μπορεί να είναι συντομότερη από πέντε μήνες. Κατά την τακτική σύνοδο μπορεί να ασκεί οποιαδήποτε συνταγματική αρμοδιότητά της, υποχρεούται όμως να ψηφίζει κατά τη διάρκειά της τον προϋπολογισμό του επόμενου οικονομικού έτους.

γ. Έκτακτη σύνοδος:

Καλείται η σύνοδος στη οποία η Βουλή μπορεί να συγκαλείται ελεύθερα από τον ΠτΔ σύμφωνα με το 40 § 1 Σ, εκτάκτως και κάθε φορά που το κρίνει εύλογο.

δ. Ειδική σύνοδος:

Είναι η σύνοδος στην οποία η Βουλή συνέρχεται υποχρεωτικά εφόσον δεν βρίσκεται ήδη σε τακτική ή έκτακτη

σύνοδο για την άσκηση μιας ειδικής συνταγματικής αρμοδιότητάς της.

III. Συνεδριάσεις

1. Ημέρες συνεδριάσεων της Ολομέλειας, του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής και των διαρκών επιτροπών

Η Ολομέλεια της Βουλής συνεδριάζει τρεις φορές την εβδομάδα, την Τρίτη, την Τετάρτη και την Πέμπτη, για τη διεξαγωγή του νομοθετικού έργου και δύο φορές την εβδομάδα, τη Δευτέρα και την Παρασκευή, για την άσκηση του κοινοβουλευτικού ελέγχου. Κατ' εξαίρεση η Ολομέλεια μπορεί να συνεδριάσει και άλλες ημέρες της εβδομάδας.

Οι κοινοβουλευτικές επιτροπές συνεδριάζουν Δευτέρα από ώρα 14.00, Τρίτη πρωί και μέχρι ώρα 18.00, Τετάρτη απόγευμα και Πέμπτη από ώρα 15.00 έως 19.00, εκτός αν ορίσει διαφορετικά ο Πρόεδρος της Βουλής.

Η ισχύς της παραγράφου αυτής αρχίζει από τη Β' σύνοδο της ΙΒ' περιόδου της Βουλής μετά από απόφαση του Προέδρου της.

Το Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής συνεδριάζει τρεις τουλάχιστον ημέρες της εβδομάδας για τη διεξαγωγή του νομοθετικού έργου, που καθορίζονται από τον Πρόεδρο της Βουλής.

Στην αρχή κάθε συνόδου ή όταν οι ανάγκες του κοινοβουλευτικού έργου το επιβάλλουν, η Βουλή μπορεί, μετά σχετική πρόταση της Διάσκεψης των Προέδρων, να ορίσει ημέρες συνεδριάσεων της Ολομέλειας διαφορετικές από εκείνες που καθορίζονται στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού.

2. Ώρες έναρξης των συνεδριάσεων

Οι συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Βουλής αρχίζουν τη Δευτέρα και την Τρίτη ώρα 18.00, την Τετάρτη ώρα 10.00, την Πέμπτη ώρα 9.30 και την Παρασκευή ώρα 10.00.

Η έναρξη των συνεδριάσεων του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής ορίζεται με την απόφαση του Προέδρου της Βουλής που καθορίζει τη σύνθεσή του.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις η Βουλή μπορεί, μετά πρόταση του Προέδρου της, να ορίσει ώρα έναρξης μίας ή περισσότερων συνεδριάσεων διαφορετική από εκείνη που καθορίζεται στις προηγούμενες παραγράφους.

Οι συνεδριάσεις της Ολομέλειας και του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, δεν παρατείνονται πέραν του μεσονυκτίου.

3. Καταμερισμός της κοινοβουλευτικής εργασίας στις συνεδριάσεις της Ολομέλειας

Στις συνεδριάσεις νομοθετικής εργασίας επιτρέπεται η συζήτηση ερωτήσεων. Η συζήτηση αυτή γίνεται στην αρχή της συνεδρίασης και δεν μπορεί να διαρκέσει λιγότερο από μία και περισσότερο από μιάμιση ώρα.

Στις συνεδριάσεις κοινοβουλευτικού ελέγχου επιτρέπεται η ψήφιση στο σύνολο νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων. Με ομόφωνη γνώμη των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων, που εγκρίνεται από τη Βουλή, επιτρέπεται η συζήτηση και ψήφιση κατεπειγόντων νομοσχεδίων πριν από την έναρξη ή μετά τη λήξη του κοινοβουλευτικού ελέγχου.

4. Δημοσιότητα των συνεδριάσεων και υποχρεώσεις των ακροατών

Η Ολομέλεια και το Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής συνεδριάζουν στο βουλευτήριο.

Οι συνεδριάσεις της Ολομέλειας, του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής και των διαρκών επιτροπών είναι δημόσιες με την επιφύλαξη των διατάξεων του επόμενου άρθρου και του άρθρου 38.

Οι πολίτες παρακολουθούν τις συνεδριάσεις της Ολομέλειας, του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής και των διαρκών επιτροπών, από τα γενικά θεωρεία της αίθουσας συνεδριάσεων, αν έχουν εφοδιαστεί με την απαραίτητη άδεια εισόδου.

Οι άδειες εισόδου υπογράφονται από τον Πρόεδρο της Βουλής ή από ειδικώς εξουσιοδοτημένο όργανο, παραδίδονται στις Κοινοβουλευτικές Ομάδες ανάλογα με τη δύναμή τους και διανέμονται από τους Βουλευτές.

Η είσοδος στα ειδικά θεωρεία ρυθμίζεται από τον Πρόεδρο της Βουλής.

Οι ακροατές απαγορεύεται να φέρουν όπλα, εκρηκτικές ύλες και οποιασδήποτε φύσης επικίνδυνα αντικείμενα. Ο Πρόεδρος της Βουλής μπορεί να διατάξει τη σωματική έρευνα των ακροατών και να απαγορεύσει στους τυχόν υπόπτους την είσοδο στο βουλευτήριο ή να τους απομακρύνει από τα θεωρεία της αίθουσας συνεδριάσεων.

Οι ακροατές οφείλουν να έχουν ευπρεπή εμφάνιση, να τηρούν απόλυτη ησυχία και να μην καπνίζουν. Απαγορεύεται στους ακροατές οποιαδήποτε εκδήλωση επιδοκίμασias ή αποδοκίμασias με επευφημίες, κραυγές, χειροκροτήματα ή με οποιονδήποτε άλλον τρόπο, καθ' όλη τη διάρκεια της συνεδρίασης.

Ο ακροατής που δεν συμμορφώνεται με όσα ορίζει η προηγούμενη παράγραφος απομακρύνεται με εντολή του Προέδρου από τα θεωρεία. Σε περίπτωση σοβαρών παραβάσεων οδηγείται με εντολή του Προέδρου στις αρμόδιες αρχές.

Αν τυχόν δημιουργηθεί θόρυβος στο ακροατήριο και η ησυχία δεν μπορεί να επιβληθεί με άλλον τρόπο, ο Πρόεδρος διατάσσει την εκκένωση του θεωρείου όπου σημειώθηκε ο θόρυβος και με τη συγκατάθεση της Βουλής όλων των θεωρείων.

Όποιος μέσα στο βουλευτήριο εξυβρίζει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τα μέλη της Βουλής και της Κυβέρνησης ή περιυβρίζει τη Βουλή, την Κυβέρνηση, τη Δικαιοσύνη και οποιαδήποτε γνωστή θρησκεία ή διαπράττει άλλη αξιόποινη πράξη συλλαμβάνεται αμέσως και μετά διαταγή του Προέδρου παραπέμπεται στις αρμόδιες αρχές.

Ο Πρόεδρος της Βουλής καθορίζει με αποφάσεις του τα απαραίτητα μέτρα για την τήρηση της τάξης στα θεωρεία της αίθουσας συνεδριάσεων και στους άλλους χώρους του Κοινοβουλίου και των κτηρίων που εξυπηρετούν τις λειτουργίες του, χωρίς να παρακωλύεται το δικαίωμα των πολιτών για την παρακολούθηση των συζητήσεων.

5. Μυστικές συνεδριάσεις

Η Ολομέλεια της Βουλής και το Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής μπορούν να αποφασίσουν να συνέλθουν σε μυστική συνεδρίαση ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης ή πρόταση που υπογράφεται από δεκαπέντε (15) τουλάχιστο Βουλευτές.

Η αίτηση ή η πρόταση εισάγονται για συζήτηση σε μυστική συνεδρίαση το αργότερο μέσα σε πέντε ημέρες από την υποβολή τους. Στη συζήτηση μετέχουν οι Πρόεδροι των Κοινοβουλευτικών Ομάδων, ο πρώτος από τους Βουλευτές που υπογράφουν την πρόταση, καθένας για δεκαπέντε (15) λεπτά της ώρας, και η Κυβέρνηση.

Η μυστική συνεδρίαση συνεχίζεται χωρίς διακοπή. Στο τέλος της συνεδρίασης αυτής η Βουλή αποφασίζει αν πρέπει να επαναληφθεί η συζήτηση για το ίδιο θέμα σε δημόσια συνεδρίαση, καθώς και αν πρέπει να δημοσιευτούν τα πρακτικά της μυστικής συνεδρίασης.

Στις μυστικές συνεδριάσεις δεν επιτρέπεται η είσοδος και η παραμονή στην αίθουσα συνεδριάσεων οποιουδήποτε άλλου προσώπου. Τα πρακτικά των συζητήσεων τηρούνται από τους Γραμματείς της Βουλής με τη βοήθεια νεότερων Βουλευτών, που ορίζονται από τον Πρόεδρο.

Οι γενικοί κανόνες που ισχύουν για τις δημόσιες συνεδριάσεις εφαρμόζονται και στις μυστικές συνεδριάσεις, αν συμβιβάζονται με τη φύση τους και δεν τροποποιούνται από τις διατάξεις του άρθρου αυτού.

Οι διαρκείς επιτροπές μπορούν να συνέλθουν σε μυστική συνεδρίαση, ύστερα από αίτηση της Κυβέρνησης ή πρόταση πέντε (5) Βουλευτών. Η αίτηση ή η πρόταση εισάγονται για συζήτηση σε μυστική συνεδρίαση το αργότερο μέσα σε τρεις ημέρες από την υποβολή τους. Στη συζήτηση μετέχουν ο πρώτος από τους

Βουλευτές που υπογράφουν την πρόταση, ένας από τους Βουλευτές των λοιπών Κοινοβουλευτικών Ομάδων και η Κυβέρνηση, καθένας για πέντε (5) λεπτά της ώρας.

Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλόγως οι παράγραφοι 3, 4 και 5 του παρόντος άρθρου.

6. Συμμετοχή και παράσταση στις συνεδριάσεις

Στις συνεδριάσεις της Ολομέλειας της Βουλής μετέχουν οι Βουλευτές και τα μέλη της Κυβέρνησης.

Στις συνεδριάσεις του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής μετέχουν οι Βουλευτές που είναι μέλη του. Τα μέλη της Κυβέρνησης και οι Πρόεδροι των Κοινοβουλευτικών Ομάδων που δεν είναι τακτικά ή αναπληρωματικά μέλη του Τμήματος μετέχουν στις συνεδριάσεις του, χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Στις συνεδριάσεις διαρκών ή ειδικών επιτροπών της Βουλής μετέχουν οι Βουλευτές που είναι μέλη τους. Τα μέλη της Κυβέρνησης και οι Πρόεδροι των Κοινοβουλευτικών Ομάδων μπορούν να μετέχουν χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Οι Βουλευτές μπορούν να παρίστανται χωρίς δικαίωμα λόγου και ψήφου στις συνεδριάσεις του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής και των διαρκών ή ειδικών επιτροπών και όταν δεν είναι τακτικά μέλη ή δεν αναπληρώνουν τακτικά μέλη με την επιφύλαξη της επόμενης παραγράφου.

Οι Βουλευτές που δεν μετέχουν στο Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής ή στη διαρκή επιτροπή, η οποία επιλαμβάνεται της συζήτησης και ψήφισης νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου, κατά το άρθρο 72 παρ. 2 του Συντάγματος, έχουν το δικαίωμα να λάβουν το λόγο κατά τη συζήτηση επί της αρχής και για να υποστηρίξουν προσθήκες ή τροπολογίες που έχουν υποβάλει.

7. Κήρυξη έναρξης, λήξης και διακοπής των συνεδριάσεων

Ο Πρόεδρος κηρύσσει την έναρξη των συνεδριάσεων της Βουλής και με τη συγκατάθεσή της τη λήξη τους.

Πριν από την αναγγελία της λήξης της συνεδρίασης ο Πρόεδρος ενημερώνει τη Βουλή για την ημέρα, την ώρα και το αντικείμενο της ημερήσιας διάταξης της επόμενης συνεδρίασης.

Ο Πρόεδρος μπορεί να διακόπτει τη συνεδρίαση για ορισμένο χρόνο, που τον ανακοινώνει στη Βουλή κατά την αναγγελία της διακοπής.

Αν τυχόν η συνεδρίαση γίνει θορυβώδης και ο Πρόεδρος δεν μπορεί να επαναφέρει την τάξη, εγείρεται από τη θέση του, προειδοποιώντας τους Βουλευτές ότι βρίσκεται στην ανάγκη να διακόψει τη συνεδρίαση. Αν και μετά την ενέργειά του αυτή δεν αποκατασταθεί η τάξη, ο Πρόεδρος διακόπτει τη συνεδρίαση για ορισμένο χρόνο, που τον ανακοινώνει κατά την αναγγελία της

απόφασής του για τη διακοπή. Κατά τη διάρκεια της διακοπής οι Βουλευτές αποχωρούν από την αίθουσα των συνεδριάσεων.

8. Είσοδος και παραμονή στην αίθουσα των συνεδριάσεων

Δικαίωμα εισόδου και παραμονής στην αίθουσα των συνεδριάσεων έχουν μόνο όσοι δικαιούνται να μετέχουν ή να παρίστανται σ' αυτές, καθώς και οι αρμόδιοι υπάλληλοι της Βουλής που εκτελούν υπηρεσία σύμφωνα με τις εντολές του Προέδρου.

Ο Πρόεδρος της Βουλής μπορεί, μετά σχετική αίτηση του αρμόδιου Υπουργού, να επιτρέψει την είσοδο και την παραμονή στην αίθουσα των συνεδριάσεων των απαραίτητων υπηρεσιακών παραγόντων και συνεργατών του.

Ο Πρόεδρος της Βουλής μπορεί, μετά σχετική αίτηση των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων, να επιτρέψει την είσοδο και την παραμονή στην αίθουσα των συνεδριάσεων προσώπου της υπηρεσίας τους.

Οι άδειες εισόδου και παραμονής στην αίθουσα των συνεδριάσεων των προσώπων που αναφέρονται στις παραγράφους 2 και 3 δίνονται ειδικά για κάθε περίπτωση.

9. Τήρηση, επικύρωση και δημοσίευση των πρακτικών

Οι αγορεύσεις των ομιλητών, καθώς και όλα όσα συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης, καταγράφονται λέξη προς λέξη στα πρακτικά, που δημοσιεύονται σε ιδιαίτερα τεύχη με τον τίτλο «Πρακτικά Βουλής».

Η τήρηση των πρακτικών γίνεται με το στενογραφικό σύστημα ή με άλλα σύγχρονα τεχνικά μέσα και συστήματα, που τα ορίζει με απόφασή του ο Πρόεδρος της Βουλής.

Κάθε ομιλητής θεωρεί πριν από την εκτύπωσή τους τα πρακτικά που περιέχουν τις αγορεύσεις του. Για το σκοπό αυτόν οι ομιλητές μπορούν να πάρουν μία ώρα μετά το τέλος της συνεδρίασης και το αργότερο έως την 10.00 ώρα της επόμενης ημέρας ακριβή αποσπάσματα των πρακτικών που περιέχουν τις αγορεύσεις τους, που τα θεωρούν και τα επιστρέφουν στην αρμόδια υπηρεσία της Βουλής το αργότερο έως την 21.30 της επόμενης από τη συνεδρίαση ημέρας.

Η θεώρηση συνίσταται στον έλεγχο της πιστής καταγραφής των αγορεύσεων. Επιτρέπεται η διόρθωση των φραστικών ή αριθμητικών λαθών που οφείλονται σε παραδρομή ή αποδόθηκαν εσφαλμένα. Προσθήκες και μεταβολές σε όσα πράγματι λέχθηκαν δεν είναι επιτρεπτές· σε αντίθετη περίπτωση η αρμόδια υπηρεσία της Βουλής υποχρεούται να το αναφέρει στον Πρόεδρο που διηύθυνε τη συνεδρίαση, ο οποίος και αποφαινεται αμετάκλητα για το παραδεκτό ή μη των προσθηκών ή των μεταβολών.

Σε περίπτωση που οι ομιλητές παραλείψουν να θεωρήσουν, μέσα στην προθεσμία της παραγράφου 3, τα αποσπάσματα των

πρακτικών που περιέχουν τις αγορεύσεις τους, η θεώρηση γίνεται από την αρμόδια υπηρεσία της Βουλής.

Τα τελικά κείμενα των πρακτικών τυπώνονται και διανέμονται στους Βουλευτές το αργότερο οκτώ ημέρες από την ημέρα της συνεδρίασης στην οποία αναφέρονται.

Η Βουλή επικυρώνει μετά πρόταση του Προέδρου της τα Πρακτικά χωρίς ψηφοφορία. Τα Πρακτικά που διανέμονται κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης επικυρώνονται στο τέλος της ίδιας ή της επόμενης συνεδρίασης. Η επικύρωση των Πρακτικών που έχουν διανεμηθεί και αφορούν παλαιότερες συνεδριάσεις γίνεται στην αρχή ή κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης.

Οι τυχόν αντιρρήσεις ομιλητών σε συγκεκριμένο θέμα των Πρακτικών διατυπώνονται κατά την αναγγελία της πρότασης του Προέδρου για την επικύρωσή τους και μέσα σε πέντε (5) λεπτά της ώρας. Ο Πρόεδρος, αφού δώσει τις αναγκαίες διασαφηνίσεις, ζητεί τη συγκατάθεση της Βουλής για τη διόρθωσή τους ή μη. Αν παρ' όλα αυτά εξακολουθούν να υπάρχουν αντιρρήσεις, τα Πρακτικά επικυρώνονται με ψηφοφορία, που διεξάγεται αποκλειστικά με ανάταση ή έγερση και χωρίς συζήτηση.

Η Βουλή μπορεί να εξουσιοδοτήσει τον Πρόεδρο να επικυρώσει με ευθύνη του τα Πρακτικά, αν περιλαμβάνουν θέματα που έχουν επείγοντα χαρακτήρα ή επίκειται διακοπή των εργασιών της.

Τα Πρακτικά, που επικυρώθηκαν σύμφωνα με τις τρεις προηγούμενες παραγράφους, υπογράφονται από τον Πρόεδρο της Βουλής ή τον Αντιπρόεδρο που είχε τη διεύθυνση της συνεδρίασης κατά την επικύρωσή τους και τους Γραμματείς που μετείχαν στη συνεδρίαση.

IV. Συζητήσεις

1. Γενικά

Η Βουλή συζητεί μόνο τα θέματα που περιλαμβάνονται στην ημερήσια διάταξη και με τη σειρά που αναγράφονται σ' αυτήν, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από άλλες διατάξεις του Κανονισμού.

Ο λόγος είναι ελεύθερος.

Κανείς όμως δεν μπορεί να μιλήσει:

α) για οποιοδήποτε θέμα αν προηγουμένως δεν ζητήσει και λάβει την προς τούτο άδεια του Προέδρου της Βουλής·

β) για θέμα που δεν περιλαμβάνεται στην ημερήσια διάταξη, εκτός αν προβλέπεται ρητά από άλλες διατάξεις του Κανονισμού·

γ) περισσότερο από δύο φορές για το ίδιο θέμα, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από τον Κανονισμό της Βουλής. Μόνο μετά πρόταση του Προέδρου και συναίνεση της Βουλής που χορηγείται χωρίς συζήτηση μπορεί να μιλήσει κάποιος για τρίτη φορά.

Στα χρονικά όρια της διάρκειας του λόγου που καθορίζονται από τον Κανονισμό περιλαμβάνεται και ο χρόνος των διακοπών που γίνονται με τη συναίνεση του ομιλητή.

Αν δεν ορίζεται διαφορετικά από το Σύνταγμα ή τον Κανονισμό, η συζήτηση δεν τελειώνει πριν μιλήσουν όλοι όσοι ζήτησαν το λόγο αν δεν απουσιάζουν κατά την εκφώνηση των ονομάτων τους ή δεν παραιτήθηκαν από αυτόν. Κατόπιν ο Πρόεδρος της Βουλής κηρύσσει περαιωμένη τη συζήτηση.

2. Ομιλίες Αρχηγών Κρατών, Προέδρων Κυβερνήσεων και προσωπικοτήτων στη Βουλή

Μετά από πρόταση του Προέδρου της Βουλής, γνώμη της Διάσκεψης των Προέδρων και απόφαση της Ολομέλειας μπορούν να απευθύνονται στη Βουλή Αρχηγοί Κρατών, Πρόεδροι Κυβερνήσεων και προσωπικότητες διεθνούς κύρους.

3. Ανακοινώσεις του Προέδρου προς τη Βουλή

Αμέσως μετά την κήρυξη της έναρξης της συνεδρίασης και πριν από την έναρξη της συζήτησης των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης, ο Πρόεδρος ανακοινώνει στη Βουλή:

- α) θέματα που έχουν εξαιρετική σημασία για το έθνος·
- β) την κατάθεση νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων, εκθέσεων κοινοβουλευτικών επιτροπών, σχεδίων και προτάσεων μεταβολής του Κανονισμού της Βουλής και προτάσεων αναθεώρησης του Συντάγματος·
- γ) πράξεις, αποφάσεις και ενέργειες του Προέδρου και της Διάσκεψης των Προέδρων, που η ανακοίνωσή τους κρίνεται χρήσιμη από τον Πρόεδρο της Βουλής ή επιβάλλεται από τις διατάξεις του Κανονισμού·
- δ) αναφορές που διαβιβάζει στη Βουλή το προεδρείο ή που κατέθεσαν Βουλευτές·
- ε) προτάσεις που σχετίζονται με την αποστολή και τη λειτουργία της Βουλής·
- στ) πληροφορίες που ενδιαφέρουν τη Βουλή και έγγραφα που απευθύνονται σ' αυτήν, αν ο Πρόεδρος το κρίνει χρήσιμο.

Έγγραφα κάθε φύσης που έχουν συνταχθεί με τρόπο απρεπή ή υβριστικό ή είναι ανώνυμα ή που φέρουν δυσανάγνωστες υπογραφές δεν ανακοινώνονται στη Βουλή.

Συζήτηση για το περιεχόμενο των ανακοινώσεων του Προέδρου προς τη Βουλή, σύμφωνα με την παράγραφο 1, δεν επιτρέπεται, εκτός αν οι ανακοινώσεις αφορούν χαρμόσυνα ή θλιβερά γεγονότα, οπότε μπορούν να μιλήσουν γι' αυτά με συντομία τα μέλη της Κυβέρνησης και οι Πρόεδροι των Κοινοβουλευτικών Ομάδων.

4. Σειρά των ομιλητών

Ο λόγος δίνεται στους Βουλευτές κατά τη σειρά της εγγραφής τους στον κατάλογο των ομιλητών, και εκτός σειράς στους διατελέσαντες Προέδρους Κοινοβουλευτικών Ομάδων, αν ζητηθεί, με την επιφύλαξη της επόμενης παραγράφου και του δικαιώματος ομιλίας των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων ή των αναπληρωτών εκπροσώπων τους.

Στις συζητήσεις νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων ο λόγος δίνεται πρώτα στους αρμόδιους Υπουργούς, αν το ζητήσουν· διαφορετικά προτάσσονται οι εισηγητές και οι τυχόν ειδικοί αγορητές και έξι (6) Βουλευτές κατά σειρά εγγραφής με εναλλαγή των ομιλητών, κατ' εξαίρεση του άρθρου 65 παρ. 4. Στο στάδιο αυτό το κατά το άρθρο 66 παρ. 2 του Συντάγματος δικαίωμα παρέμβασης των Υπουργών δεν μπορεί να υπερβεί τα πέντε (5) λεπτά της ώρας στην πρώτη και τα τρία (3) λεπτά της ώρας σε κάθε τυχόν επόμενη παρέμβασή τους.

5. Εγγραφή στον κατάλογο των ομιλητών

Ο Βουλευτής που θέλει να πάρει το λόγο ζητεί αυτοπροσώπως από τον Πρόεδρο της Βουλής την εγγραφή του στον κατάλογο των ομιλητών. Με απόφαση του Προέδρου της Βουλής μπορεί να γίνει η εγγραφή και με ηλεκτρονικό σύστημα εγγραφής.

Η εγγραφή στον κατάλογο των ομιλητών γίνεται κατά την έναρξη της συζήτησης κάθε θέματος, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από τον Κανονισμό.

Οι εγγραφές στον κατάλογο των ομιλητών παραμένουν ισχυρές σε περίπτωση διακοπής της συνεδρίασης ή της συζήτησης του θέματος για το οποίο έγινε η εγγραφή.

Η μεταβολή της σειράς εγγραφής στον κατάλογο των ομιλητών δεν επιτρέπεται, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από τον Κανονισμό.

Με πρόταση του Προέδρου της Βουλής ή Προέδρου Κοινοβουλευτικής Ομάδας, η Βουλή, σε θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος και ιδίως των άρθρων 123, 141, 142 και με την επιφύλαξη του άρθρου 64 παρ. 2, μπορεί να αποφασίσει την εναλλαγή των ομιλητών ή την υποβολή καταλόγου ομιλητών εκ μέρους των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων, επίσης με εναλλαγή, κατ' εξαίρεση της προηγούμενης παραγράφου. Μετά το πέρας των ομιλιών του προηγούμενου εδαφίου ακολουθούν όσοι τυχόν έχουν εγγραφεί κατά την παρ. 1 του άρθρου τούτου.

6. Τρόπος αγορεύσεων

Ο αγορητής μιλεί από το βήμα ή από τη θέση του· από το βήμα μπορεί να μιλήσει μόνο όταν ο χρόνος ομιλίας που δικαιούται υπερβαίνει τα επτά (7) λεπτά της ώρας.

Ο Πρόεδρος της Βουλής μιλεί από την έδρα. Αν όμως θέλει να μιλήσει για την ουσία του συζητούμενου θέματος, παραχωρεί τη θέση του στον αναπληρωτή του και δεν μπορεί να επανέλθει σ' αυτήν πριν λήξει η συζήτηση για το θέμα αυτό.

Τα μέλη της Κυβέρνησης και οι Πρόεδροι των Κοινοβουλευτικών Ομάδων μπορούν να αγορεύουν πάντοτε από το βήμα.

Ο ομιλητής αγορεύει στη Βουλή πάντοτε όρθιος και στις επιτροπές καθιστός. Σε ειδικές περιπτώσεις ο Πρόεδρος μπορεί να επιτρέψει το αντίθετο.

Οι ομιλητές αποτείνονται αποκλειστικά προς τη Βουλή και ποτέ προς Βουλευτή ή Βουλευτές και απευθύνονται από τη θέση τους προς τον Πρόεδρο και από το βήμα προς τη Βουλή.

Οι γραπτοί λόγοι δεν επιτρέπονται, εκτός αν πρόκειται για προγραμματικές ή άλλες δηλώσεις της Κυβέρνησης, τις απαντήσεις σ' αυτές και τις πρωτολογίες εισηγητών, ειδικών αγορητών, των αρμόδιων Υπουργών και των Προέδρων των Κοινοβουλευτικών Ομάδων ή των αναπληρωτών τους στη συζήτηση επί της αρχής νομοσχεδίου ή πρότασης νόμου. Επιτρέπεται όμως η χρήση σημειώσεων για υπόμνηση ή επισήμανση ειδικών θεμάτων και ιδίως στις συζητήσεις για τον προϋπολογισμό.

Οι διαλογικές συζητήσεις απαγορεύονται. Δια-κοπή ομιλητή μπορεί να γίνει αν το επιτρέψει ο ίδιος και αν συγκατατίθεται και ο Πρόεδρος. Στην περίπτωση αυτή η διακοπή δεν μπορεί να υπερβεί τα πέντε (5) λεπτά της ώρας χωρίς ισόχρονη παράταση του χρόνου της αγόρευσης.

Ο αγορητής δεν μπορεί να απομακρύνεται από το υπό συζήτηση θέμα· διαφορετικά, ο Πρόεδρος τον καλεί να επανέλθει σ' αυτό. Αν δεν συμμορφωθεί, ο Πρόεδρος τον προειδοποιεί ότι θα του αφαιρέσει το λόγο. Αν και μετά τη νέα αυτή επισήμανση ο αγορητής δεν επανέλθει στο θέμα, ο Πρόεδρος του αφαιρεί το λόγο.

Αν Βουλευτής πάρει το λόγο και αναφέρεται σε ζητήματα άσχετα και έξω από το συζητούμενο θέμα της ημερήσιας διάταξης ή πάρει το λόγο χωρίς τη σχετική άδεια ή συνεχίζει να μιλεί, αν και κλήθηκε να ολοκληρώσει την αγόρευσή του, ο Πρόεδρος του αφαιρεί το λόγο.

Σε περίπτωση οποιασδήποτε παράβασης καθεμιάς από τις τρεις προηγούμενες παραγράφους ο Πρόεδρος δίνει εντολή να μη γίνεται καταχώριση των αντίστοιχων ομιλιών στα Πρακτικά. Αν παρ' όλα αυτά ο Βουλευτής επιμένει να μιλεί, ο Πρόεδρος τον ανακαλεί στην τάξη.

Αν και μετά την ανάκληση στην τάξη ο Βουλευτής δεν συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του Προέδρου, η Βουλή μπορεί με απόφασή της, η οποία λαμβάνεται με ανάταση ή έγερση και χωρίς

συζήτηση, να του απαγορεύσει τη συμμετοχή στην περαιτέρω συζήτηση του θέματος.

7. Παρεμπόμπντα ζητήματα

Παρεμπόμπντα είναι κάθε ζήτημα που εμφανίζεται κατά την πορεία της κοινοβουλευτικής διαδικασίας και σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού εμποδίζει ή επηρεάζει τη συζήτηση ή τη λήψη απόφασης για το κύριο ζήτημα.

Παρεμπόμπντα ζητήματα θεωρούνται ιδίως: α) η αιτίαση για παραβίαση συγκεκριμένης διάταξης του Κανονισμού της Βουλής· β) η αιτίαση για μη τήρηση της σειράς της ημερήσιας διάταξης· γ) η πρόταση για την αναβολή της συζήτησης οποιουδήποτε θέματος και δ) η πρόταση για την πρόταξη της συζήτησης άλλων θεμάτων της ημερήσιας διάταξης.

Οι αιτιάσεις α' και β' της προηγούμενης παραγράφου υποβάλλονται γραπτώς στον Πρόεδρο της Βουλής από δύο τουλάχιστο Βουλευτές. Σε κάθε άλλη περίπτωση τα παρεμπόμπντα ζητήματα προτείνονται επίσης γραπτώς από το ένα τριακοστό (1/30) του όλου αριθμού των Βουλευτών. Ο λόγος δίνεται στον πρώτο από όσους υπογράφουν.

Οι αρμόδιοι Υπουργοί και οι Πρόεδροι των Κοινο-βουλευτικών Ομάδων μπορούν να επικαλεστούν προ-φορικώς το παρεμπόμπντο ζήτημα.

Ο επικαλούμενος σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους παρεμπόμπντο ζήτημα οφείλει να το προσδι-ορίσει σε δύο (2) λεπτά της ώρας και να το στηρίξει σε συγκεκριμένη διάταξη του Κανονισμού· διαφορετικά, ο Πρόεδρος απορρίπτει την επίκληση. Σε αντίθετη περίπτωση του δίνει το λόγο για να αναπτύξει το παρεμπόμπντο ζήτημα μέσα σε πέντε (5) λεπτά της ώρας.

Η εξέταση σχετικά με τα παρεμπόμπντα ζητήματα προηγείται από τη συζήτηση και την ψηφοφορία για το κύριο ζήτημα. Επίκληση παρεμπόμπντων ζητημάτων δεν επιτρέπεται μετά την έναρξη της ψηφοφορίας για το κύριο ζήτημα.

Για τα παρεμπόμπντα αποφαινεται ο Πρόεδρος. Αν διατυπωθούν αντιρρήσεις, αποφασίζει η Βουλή με ανάταση ή έγερση και χωρίς άλλη συζήτηση.

8. Προσωπικά ζητήματα

Προσωπικό ζήτημα θεωρείται η μομφή που περιέχει υβριστική εκδήλωση ατομικά εναντίον Βουλευτή ή μέλους της Κυβέρνησης, καθώς και η απόδοση σε ομιλητή διαφορετικής γνώμης από εκείνη που εξέφρασε. Η επίκληση και αντιμετώπιση του προσωπικού ζητήματος γίνονται στην ίδια συνεδρίαση στην οποία δημιουργήθηκε.

Ο επικαλούμενος προσωπικό εις βάρος του ζήτημα ζητεί από τον Πρόεδρο την άδεια να μιλήσει. Το αίτημα αυτό δεν μπορεί να

υποβληθεί πριν ολοκληρωθεί η αγόρευση που έδωσε αφορμή για την επίκληση προσωπικού ζητήματος.

Ο Πρόεδρος μπορεί να μη δώσει το λόγο αν κρίνει ότι δεν υπάρχει προσωπικό ζήτημα.

Αν ο ενδιαφερόμενος επιμένει και προκληθούν αμφιβολίες, ο Πρόεδρος μπορεί να ερωτήσει σχετικά τη Βουλή αμέσως. Αν ο Πρόεδρος ή η Βουλή κρίνουν ότι μπορεί να δοθεί ο λόγος, ο ενδιαφερόμενος καλείται να εκθέσει σε ένα (1) λεπτό της ώρας σε τι συνίσταται το προσωπικό ζήτημα.

Στις περιπτώσεις των προηγούμενων παραγράφων δεν επιτρέπεται συζήτηση.

Σε περίπτωση κατά την οποία μετά την εξήγηση του προσωπικού ζητήματος, σύμφωνα με την παράγραφο 4, ο Πρόεδρος ή η Βουλή αποφασίζουν να δοθεί ο λόγος, ο θιγόμενος Βουλευτής μιλεί, αν πρόκειται για μομφή, μετά το τέλος της αγόρευσης εκείνου που τη διατύπωσε και, αν πρόκειται για απόδοση διαφορετικής γνώμης, στο τέλος της συζήτησης του θέματος κατά την οποία ανέκυψε το προσωπικό ζήτημα και οπωσδήποτε στο τέλος της συνεδρίασης.

Η ανάπτυξη του προσωπικού ζητήματος και η παροχή εξηγήσεων ή και διευκρινίσεων από εκείνον κατά του οποίου στρέφεται η αιτίαση δεν μπορεί να υπερβεί τα πέντε (5) λεπτά της ώρας για τον καθένα.

Ο Πρόεδρος της Βουλής αποφαινεται για την ύπαρξη ή μη προσωπικού ζητήματος. Αν ο θιγόμενος επιμένει, αποφαινεται η Βουλή με ανάταση και χωρίς συζήτηση.

Αν γίνει τελικά δεκτό ότι υπάρχει προσωπικό ζήτημα, ο Πρόεδρος καλεί εκείνον που το προκάλεσε να ανακαλέσει ή να ανασκευάσει· αν μετά το γεγονός αυτό εξακολουθεί να αρνείται, εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 77 έως 81.

Το μέλος της Βουλής ή της Κυβέρνησης στο οποίο, κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης στη Βουλή, αποδί-δονται πράξεις ή παραλείψεις που προσβάλλουν την τιμή και την υπόληψή του, μπορεί να ζητήσει με γραπτή αίτησή του τη σύσταση επιτροπής έρευνας των κατηγοριών.

Η συζήτηση της αίτησης της προηγούμενης παραγράφου ολοκληρώνεται μέσα σε μία συνεδρίαση. Σ' αυτήν μετέχουν εκείνος που ζητεί τη σύσταση της επιτροπής, τα μέλη της Κυβέρνησης και οι Πρόεδροι των Κοινοβουλευτικών Ομάδων. Η σχετική απόφαση της Βουλής λαμβάνεται με μυστική ψηφοφορία και με την προβλεπόμενη από το άρθρο 67 του Συντάγματος πλειοψηφία.

Για τη συγκρότηση και τη λειτουργία της επιτροπής αυτής εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των άρθρων 144 έως 148 για τις εξεταστικές επιτροπές.

V. Ψηφοφορίες

1. Γενικές διατάξεις

Ο Πρόεδρος της Βουλής κηρύσσει την έναρξη και τη λήξη κάθε ψηφοφορίας.

Μετά την κήρυξη της έναρξης της ψηφοφορίας και καθ' όλη τη διάρκειά της δεν επιτρέπεται καμιά συζήτηση, ακόμη και για την αιτιολόγηση της ψήφου. Παρατηρήσεις σχετικά με την εφαρμογή του Κανονισμού είναι δυνατό να γίνουν μετά την ανακοίνωση του αποτελέσματος της ψηφοφορίας.

Κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας μόνο ο Πρόεδρος της Βουλής μπορεί να παρεμβαίνει για τη διασφάλιση της ομαλής διεξαγωγής της.

Η διαπίστωση της παρουσίας του απαιτούμενου από το Σύνταγμα ή τον Κανονισμό αριθμού Βουλευτών για τη διεξαγωγή της ψηφοφορίας και τη λήψη απόφασης ανήκει στον Πρόεδρο της Βουλής.

Κατά τις ψηφοφορίες στο Τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής και τις διαρκείς επιτροπές οι Βουλευτές που παρίστανται στις συνεδριάσεις και δεν μετέχουν ως τακτικά ή αναπληρωματικά μέλη στη σύνθεσή τους αποσύρονται στα τελευταία έδρανα της αίθουσας.

Το αποτέλεσμα κάθε ψηφοφορίας ανακοινώνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής και καταχωρίζεται στα Πρακτικά.

2. Τρόποι ψηφοφορίας

Η ψήφος των Βουλευτών είναι προσωπική με την επιφύλαξη του άρθρου 70Α.

Η ψηφοφορία είναι φανερή ή μυστική. Αν το Σύνταγμα ή ο Κανονισμός δεν προβλέπουν ρητά το αντίθετο, η ψηφοφορία είναι φανερή.

Η φανερή ψηφοφορία διεξάγεται είτε με ανάταση του χεριού, είτε με έγερση, είτε με ονομαστική κλήση. Η μυστική ψηφοφορία διεξάγεται με ψηφοδέλτια.

Η ψηφοφορία μπορεί να γίνει και με συστήματα σύγχρονης τεχνολογίας (ηλεκτρονικό σύστημα) και πάντοτε με τρόπο που θα διασφαλίζει το απόρρητο στις μυστικές ψηφοφορίες.

Ψήφος των Βουλευτών που βρίσκονται σε αποστολή της Κυβέρνησης ή της Βουλής στο εξωτερικό

Οι Βουλευτές που βρίσκονται σε αποστολή της Κυβέρνησης ή της Βουλής στο εξωτερικό μπορούν να μετέχουν στις ψηφοφορίες, όταν είναι ονομαστικές, καθώς και όταν απαιτείται ειδική πλειοψηφία για τη λήψη απόφασης, με επιστολή ή τηλεομοιοτυπία που φέρουν την υπογραφή τους και αντίστοιχη μνεία του θέματος. Ειδικότερα, επί νομοσχεδίων και προτάσεων νόμων ψηφίζουν, στις αντίστοιχες ψηφοφορίες, καταρχήν, επί των άρθρων, τροπολογιών και προσθηκών, και στο σύνολο. Στην επιστολή ή την τηλεομοιοτυπία αναφέρεται ο τίτλος του υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχεδίου ή

πρότασης νόμου, όπως, κατά περίπτωση, τα άρθρα, οι τροπολογίες και οι προσθήκες. Μπορούν, επίσης, να μετέχουν στις μυστικές ψηφοφορίες με σφραγισμένη επιστολή. Η επιστολή, η σφραγισμένη επιστολή ή η τηλεομοιοτυπία, κατά περίπτωση, απευθύνεται στον Πρόεδρο της Βουλής.

3. Φανερή ψηφοφορία με ανάταση ή έγερση

Η ψηφοφορία για οποιοδήποτε θέμα διεξάγεται με ανάταση του χεριού ή έγερση, εκτός αν το Σύνταγμα ή ο Κανονισμός προβλέπουν ρητά διαφορετικό τρόπο ψηφοφορίας.

Στην ψηφοφορία με ανάταση ο Πρόεδρος καλεί τους Βουλευτές που τάσσονται υπέρ της πρότασης να υψώσουν το χέρι· στην ψηφοφορία με έγερση, να εγερθούν.

Αντιρρήσεις για το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας που έγινε με ανάταση του χεριού ή έγερση και εφόσον το Σύνταγμα ή ο Κανονισμός δεν ορίζουν ότι η ψηφοφορία διεξάγεται αποκλειστικά με τον τρόπο αυτό μπορούν να διατυπωθούν με γραπτή αίτηση του ενός εικοστού (1/20) του όλου αριθμού των Βουλευτών κατά τους όρους του επόμενου άρθρου

4. Ονομαστική ψηφοφορία

Η ψηφοφορία με ονομαστική κλήση διεξάγεται: α) όταν υποβληθεί αίτηση, που υπογράφεται από το ένα εικοστό (1/20) του όλου αριθμού των Βουλευτών· β) όταν διατυπωθούν αντιρρήσεις κατά το άρθρο 71 παρ. 3 και γ) σε κάθε περίπτωση που ο Πρόεδρος το κρίνει αναγκαίο.

Η εκφώνηση των ονομάτων των Βουλευτών που υπογράφουν την αίτηση γίνεται μετά το τέλος της συζήτησης του συγκεκριμένου θέματος. Αν δεν συμπληρωθεί ο απαιτούμενος ελάχιστος αριθμός παρόντων Βουλευτών από τους υπογράφοντες, η αίτηση θεωρείται ότι δεν υποβλήθηκε.

Αν διαπιστωθεί ότι υπάρχει ο ελάχιστος αριθμός των υπογραφόντων, καθώς και στην περίπτωση που η πρόταση προέρχεται από τον Πρόεδρο, διακόπτεται υποχρεωτικά η συνεδρίαση και γίνεται σχετική ανακοίνωση στους χώρους του βουλευτηρίου. Δέκα (10) λεπτά μετά την ανακοίνωση επαναλαμβάνεται η συνεδρίαση, οπότε ο Πρόεδρος της Βουλής, εκτιμώντας τις ανάγκες του νομοθετικού έργου, μπορεί αντί για τη διεξαγωγή της ονομαστικής ψηφοφορίας να λύσει τη συνεδρίαση.

Η ονομαστική ψηφοφορία διεξάγεται είτε με το ηλεκτρονικό σύστημα με καταγραφή των ονομάτων των Βουλευτών είτε με ονομαστική κλήση.

Για τη διενέργεια της ονομαστικής ψηφοφορίας, ο Πρόεδρος καλεί ένα Βουλευτή από τη Συμπολίτευση και έναν από την Αντιπολίτευση για να εκφωνήσουν τον κατάλογο των Βουλευτών και

να καταμετρήσουν τις ψήφους. Πριν από την εκφώνηση του καταλόγου, ο Πρόεδρος διατυπώνει το ερώτημα.

Κάθε Βουλευτής μετά την ονομαστική κλήση του εκφράζει την προτίμησή του με “ναι”, “όχι”, ή “παρών”, ενώ οι ψηφολέκτες σημειώνουν, καθένας χωριστά, την ψήφο κάθε Βουλευτή.

Μετά την εκφώνηση των ονομάτων όλων των Βουλευτών επαναλαμβάνεται η εκφώνηση των ονομάτων των Βουλευτών που ήταν απόντες κατά την εκφώνηση. Κατόπιν ο Πρόεδρος ερωτά αν υπάρχουν στην αίθουσα Βουλευτές που δεν ψήφισαν και κηρύσσει τη λήξη της ψηφοφορίας μετά την οποία κανένας δεν μπορεί να ψηφίσει.

Οι ψηφολέκτες καταμετρούν τις ψήφους που είναι υπέρ και εναντίον της πρότασης ή του ζητήματος που τέθηκε σε ψηφοφορία. Το αποτέλεσμα ανακοινώνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής και καταχωρίζεται στα Πρακτικά.

Όπου το Σύνταγμα ή ο Κανονισμός προβλέπουν ρητά τη διεξαγωγή ψηφοφορίας για τη λήψη απόφασης κατά ορισμένο τρόπο, η ψηφοφορία διεξάγεται υποχρεωτικά με τον τρόπο αυτόν.

5. Μυστική ψηφοφορία

Η ψηφοφορία για εκλογή προσώπων, καθώς και για κάθε ζήτημα που αφορά πρόσωπα, τα οποία αναφέρονται ονομαστικά, είτε είναι Βουλευτές είτε όχι, είναι μυστική, με την επιφύλαξη του άρθρου 140 του Κανονισμού.

Με την επιφύλαξη της παρ. 4 του άρθρου 70 η μυστική ψηφοφορία διεξάγεται με ψηφοδέλτια. Πριν από την έναρξη της ψηφοφορίας διανέμονται στους Βουλευτές ψηφοδέλτια από ομοιόμορφο λευκό χαρτί, καθώς και επαρκής αριθμός λευκών επίσης ψηφοδελτίων. Στα διανεμόμενα ψηφοδέλτια δεν επιτρέπεται να υπάρχουν διακριτικά σημεία ή γνωρίσματα. Παράλληλα αριθμός ψηφοδελτίων τοποθετείται και δίπλα στην ψηφοδόχο για να διατεθούν στους Βουλευτές. Αν χρησιμοποιηθούν φάκελοι, αυτοί είναι επίσης ομοιό-μορφοι, ομοιόχρωμοι και εντελώς αδιαφανείς.

Ο Βουλευτής σημειώνει ιδιοχείρως στη μία μόνο όψη του ψηφοδελτίου την ένδειξη ή το όνομα της προτίμησής του ή περισσότερα ονόματα των προς εκλογή προσώπων, όπου αυτό προβλέπεται ειδικά, μπορεί όμως να χρησιμοποιήσει και ψηφοδέλτια λευκά και του ίδιου με τα παραπάνω σχήματος συμπληρωμένα εκ των προτέρων με μηχανικό μέσο.

Πριν αρχίσει η ψηφοφορία ο Πρόεδρος καλεί δύο Βουλευτές για την εκφώνηση του καταλόγου και δύο για ψηφολέκτες, που προέρχονται ο ένας από τη Συμπολίτευση και ο άλλος από την Αντιπολίτευση για κάθε περίπτωση.

Οι καλούμενοι για την εκφώνηση των ονομάτων εφοδιάζονται με κατάλογο και παίρνουν θέση παραπλεύρως του Προέδρου, ενώ οι

ψηφολέκτες επιτηρούν την ομαλή διεξαγωγή της ψηφοφορίας, στον προ του προεδρείου χώρο και δίπλα στην ψηφοδόχο.

Οι δύο ψηφολέκτες και ένας Αντιπρόεδρος ή Κοσμήτορας, που ορίζονται από τον Πρόεδρο, αποτελούν την εφορευτική επιτροπή στην οποία προεδρεύει ο Αντιπρόεδρος ή ο Κοσμήτορας.

Ο Βουλευτής το όνομα του οποίου εκφωνείται προσέρχεται στην ψηφοδόχο και ρίχνει μέσα σ' αυτήν το ψηφοδέλτιο της προτίμησής του, ενώ ταυτόχρονα ο ψηφολέκτης το ανακοινώνει και οι επί του καταλόγου σημειώνουν ότι ψήφισε.

Στο τέλος της ψηφοφορίας οι δύο Βουλευτές, επί του καταλόγου, ελέγχουν με αντιπαραβολή τον αριθμό αυτών που ψήφισαν και στον ίδιο κατάλογο συνυπογράφουν σχετικό πρακτικό.

Παράλληλα και σε εμφανές σημείο παραπλεύρως του προεδρείου οι ψηφολέκτες καταμετρούν τα ψηφοδέλτια που βρίσκονται μέσα στην ψηφοδόχο. Σε περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ του αριθμού των ψηφοδελτίων και του αριθμού των ψηφισάντων επαναλαμβάνεται η καταμέτρηση. Αν και μετά τη νέα αυτή καταμέτρηση διαπιστωθεί ότι ο αριθμός των ψηφοδελτίων είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των ψηφισάντων, καταστρέφεται, πριν από τη διαλογή, αριθμός ψηφοδελτίων ίσος με τον αριθμό των επιπλέον ψηφοδελτίων.

Ο Πρόεδρος της εφορευτικής επιτροπής ανακοινώνει στα μέλη της το περιεχόμενο κάθε ψηφοδελτίου, που και το μονογραφεί αμέσως, ενώ παράλληλα οι ψηφολέκτες σημειώνουν, καθένας χωριστά, το περιεχόμενο των ψηφοδελτίων. Οι σημειώσεις αντιπαραβάλλονται και, σε περίπτωση ασυμφωνίας, γίνεται επανέλεγχος του περιεχομένου των ψηφοδελτίων.

Μετά το τέλος της διαλογής η εφορευτική επιτροπή υπογράφει το πρακτικό καταμέτρησης και διαλογής των ψήφων. Το πρακτικό αυτό προσυπογράφεται από τον Πρόεδρο και το Γραμματέα της Βουλής.

Τα ψηφοδέλτια καταστρέφονται μετά την επικύρωση των πρακτικών της συνεδρίασης κατά την οποία διενεργήθηκε η ψηφοφορία.

6. Ποσοστά Βουλευτών, πλειοψηφίες, αποφάσεις

Όπου το Σύνταγμα ή ο Κανονισμός ορίζουν ποσοστό Βουλευτών, είτε για την υποβολή αίτησης ή πρότασης είτε για τη λήψη απόφασης είτε για οποιονδήποτε άλλο σκοπό, το ποσοστό αυτό υπολογίζεται με βάση το συνολικό αριθμό των Βουλευτών της Ολομέλειας ή του Τμήματος διακοπής των εργασιών της Βουλής και παραλείπεται το κλάσμα με την επιφύλαξη αντίθετης διάταξης του Συντάγματος ή του Κανονισμού.

Όπου το Σύνταγμα ή ο Κανονισμός απαιτεί την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών για τη λήψη

απόφασης, η πλειοψηφία αυτή υπολογίζεται με βάση το συνολικό αριθμό των εδρών της Βουλής.

Πρόταση που τέθηκε σε ψηφοφορία και δεν συγκέντρωσε την προβλεπόμενη από το Σύνταγμα ή τον Κανονισμό πλειοψηφία απορρίπτεται.

Οι αποφάσεις της Βουλής απαγγέλλονται από τον Πρόεδρο, σε περίπτωση παραδοχής του θέματος που τέθηκε σε ψηφοφορία, με τη φράση «η Βουλή παραδέχτηκε» και στην αντίθετη περίπτωση με τη φράση «η Βουλή δεν παραδέχτηκε». Η απαγγελία των αποφάσεων της Βουλής και με άλλη ανάλογη διατύπωση δεν αποκλείεται.

Βασικά συμπεράσματα

Η Βουλή δεν είναι απλά το αντιπροσωπευτικό όργανο της πολιτείας, που είναι αρμόδιο για να τελεί το νομοθετικό έργο, αλλά είναι και ένας σύγχρονος και σύνθετος πολιτικός και διοικητικός θεσμός. Για αυτό είναι απαραίτητο να έχει δική του δομή και οργάνωση ούτως ώστε να λειτουργεί αποτελεσματικά και να παράγει όσο το δυνατόν καλύτερο και περισσότερο έργο στις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας.

Το Σύνταγμα δίνει τις βασικές επιταγές και γραμμές οργάνωσης και λειτουργίας της Βουλής και στη συνέχεια ο ΚτΒ τις εξειδικεύει, βρίσκοντας και ο ίδιος έρεισμα στο Σύνταγμα. Έτσι η Βουλή με βασικό πρόσωπο τον Πρόεδρό της συγκροτείται σε σώμα και ξεκινά να λειτουργεί με πρώτη δράση της την εκλογή του Προεδρείου της. Για να επιτυγχάνεται η καλύτερη συνεργασία του ΠτΒ και των κοινοβουλευτικών ομάδων καταρτίστηκε ένα καινούριο σώμα, η διάσκεψη των Προέδρων, με βασική αποστολή της την οργάνωση και διεξαγωγή των εργασιών της Βουλής. Η Βουλή συζητά και αποφασίζει σε Ολομέλεια και κατά τη διάρκεια των διακοπών της λειτουργεί το τμήμα διακοπής των εργασιών της. Επίσης, για την καλύτερη οργάνωσή της έχουν συσταθεί οι επιτροπές της Βουλής, ούτως ώστε να γίνεται καταμερισμός εργασίας. Για να υποστηρίξει το έργο της έχει συσταθεί και μια επιστημονική υπηρεσία.

Όσο αφορά τη λειτουργία της η Βουλή, κατά τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου, συνέρχονται βουλευτές σε συνόδους τακτικές έκτακτες και ειδικές, κατά τη διάρκεια των οποίων μέσω της καθορισμένης διαδικασίας από τον ΚτΒ συνεδριάζουν συζητούν και ψηφίζουν.

Καταλήγω στο συμπέρασμα λοιπόν ότι η Βουλή είναι ένας οργανισμός πολυεπίπεδος που όμως κατορθώνει να λειτουργεί και να επιλύει τα προβλήματά της.

Περίληψη

Το Σύνταγμα στα άρθρα του 64 με 72 αναφέρεται στην οργάνωση και λειτουργία της Βουλής και παραπέμπει με αυτά στον Κανονισμός της Βουλής όπου εξειδικεύει τα άρθρα αυτά. Ο Κανονισμός της Βουλής είναι ο ειδικός κώδικας που καταρτίζεται από μόνη τη Βουλή και ο οποίος ρυθμίζει την οργάνωση και λειτουργία της. Το πρώτο μέρος του, δηλαδή από το άρθρο 1 έως 83 αφορούν την οργάνωση και τη λειτουργία της Βουλής.

Βασικό όργανο της Βουλής είναι το Προεδρείο της, το οποίο είναι αρμόδιο για οργανωτικά και λειτουργικά ζητήματα της Βουλής. Σημαντικό πρόσωπο είναι ο Πρόεδρος της Βουλής, ο οποίος έχει πλήθος αρμοδιοτήτων. Οι βουλευτές συγκροτούνται σε κοινοβουλευτικές ομάδες. Η Βουλή συζητεί και αποφασίζει σε Ολομέλεια. Λειτουργεί επίσης τμήμα διακοπής των εργασιών της Βουλής. Για να ασκηθεί το νομοθετικό έργο και ο κοινοβουλευτικός έλεγχος η Βουλή συνιστά επιτροπές.

Η Βουλή λειτουργεί σε συνόδους τακτικές, έκτακτες και ειδικές κατά της διάρκεια των οποίων συνεδριάζουν, συζητούν και ψηφίζουν.

Λήμματα

- Κανονισμός της Βουλής
- Προεδρείο
- Διάσκεψη Προέδρων
- Πρόεδρος της Βουλής
- Κοινοβουλευτικές ομάδες
- Ολομέλεια
- Επιτροπές
- Επιστημονική Υπηρεσία
- Βουλευτική περίοδος
- Βουλευτική σύνοδος
- Συνεδρίαση
- Συζήτηση

Summary

The constitution in its articles 64 to 72, concerns the organization and the function of the parliament and refers with them to the Regulation of the Parliament which specializes them. The Regulation of the Parliament is the special code which is established by the parliament on its own and regulates its organization and function. Its articles 1 to 83 concern that.

A fundamental part of the Parliament is the presiding committee which is responsible for organizational and functional matters of the Parliament. One important person, is the President of the Parliament who has a variety of responsibilities. The deputies participate at the parliamentary assembly. The Parliament discusses and decides in Plenary session. There are also committees.

The Parliament functions in sessions during which they discuss and vote.

Keywords

Regulation of the Parliament
Presiding committee
President of the Parliament
Conference of the Presidents
Parliamentary assembly
Plenum of Parliament
Committees of the Parliament
Plenum
Debate
Vote

Βιβλιογραφία:

- Βενιζέλος Β. Ευάγγελος, Μαθήματα συνταγματικού δικαίου, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1991
- Γεωργοκόπουλος Κωνσταντίνος, Επίτομο συνταγματικού δικαίου, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2001
- Δημητρόπουλος Γ. Αντρέας, Οργάνωση και λειτουργία του κράτους, Αθήνα 2004
- Μαυριάς Γ. Κώστας, Συνταγματικό δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2005
- Νικολακόπουλος Ηλίας, Ο θεσμός του Προέδρου της Βουλής, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1987
- Παντελή Αντώνης, Εγχειρίδιο συνταγματικού δικαίου, Α. Α. Λιβάνης, Αθήνα 2007
- Ραΐκος Αθανάσιος, Συνταγματικό δίκαιο τόμος 1, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 2002
- Τσάτσος Δημήτρης, Συνταγματικό δίκαιο τόμος Β', Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή 1993

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

www.parliament.gr